

Konformita

Sociální psychologie II

8. 3. 2016

Jan Šerek

Konformita

změna

chování

nebo postoju, myšlení, vnímání atd.

způsobená

skutečným

nebo imaginárním

vlivem druhých lidí

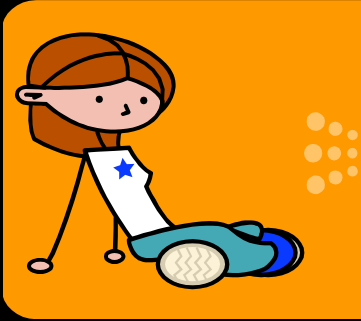
1935

Experiment s autokinetickou iluzí

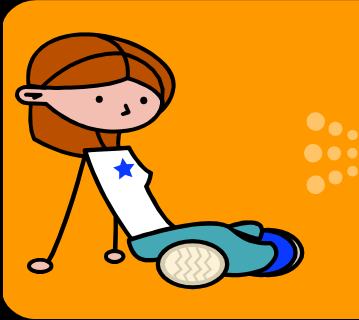

Muzafer Sherif

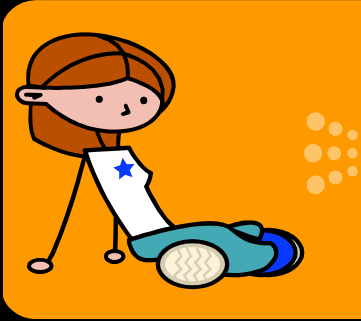

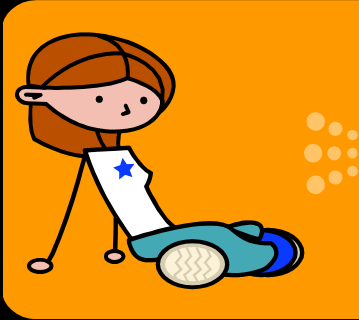

„Za chvíli se světlo začne hýbat. Po pár sekundách zmizí. Poté mi řekněte vzdálenost, do jaké se pohnulo. Snažte se to odhadnout co možná nejpřesněji.“

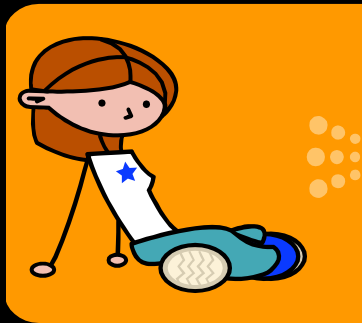
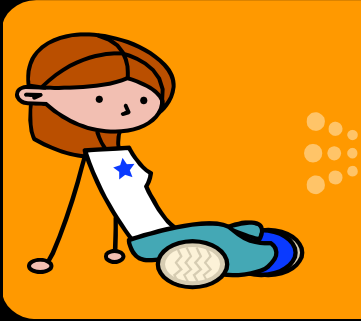
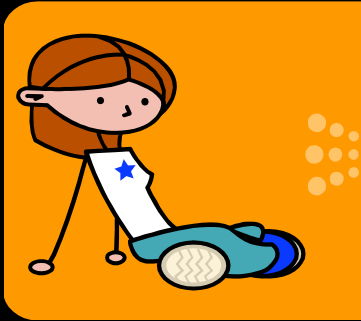
procedura opakována 100 krát

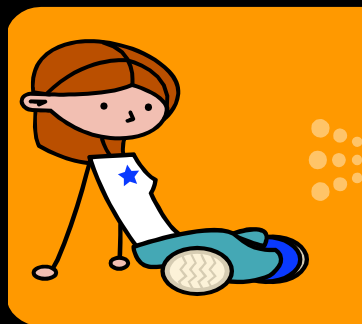
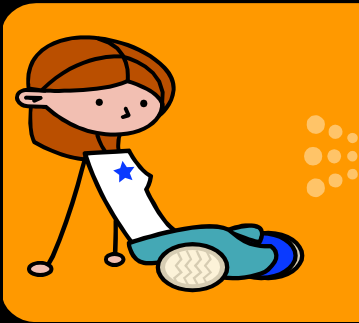
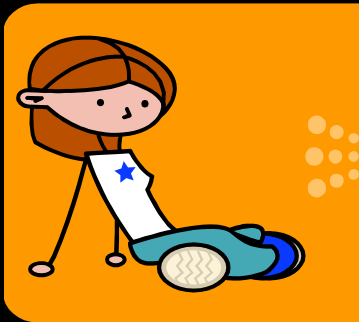
celkem 3 sezení

výsledky:

**člověk si na prvním sezení vytvoří
svou vlastní normu, které se stabilně
drží**

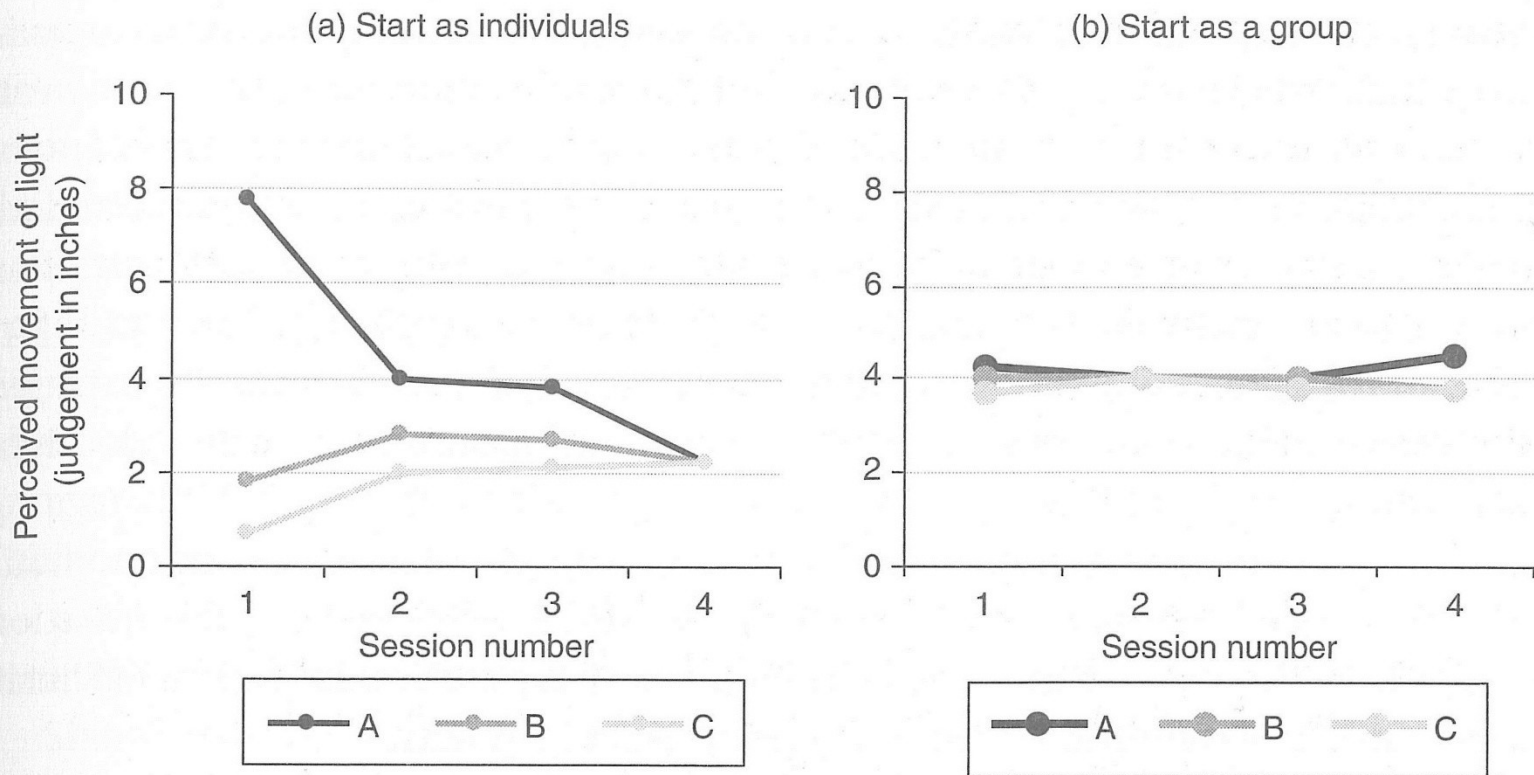

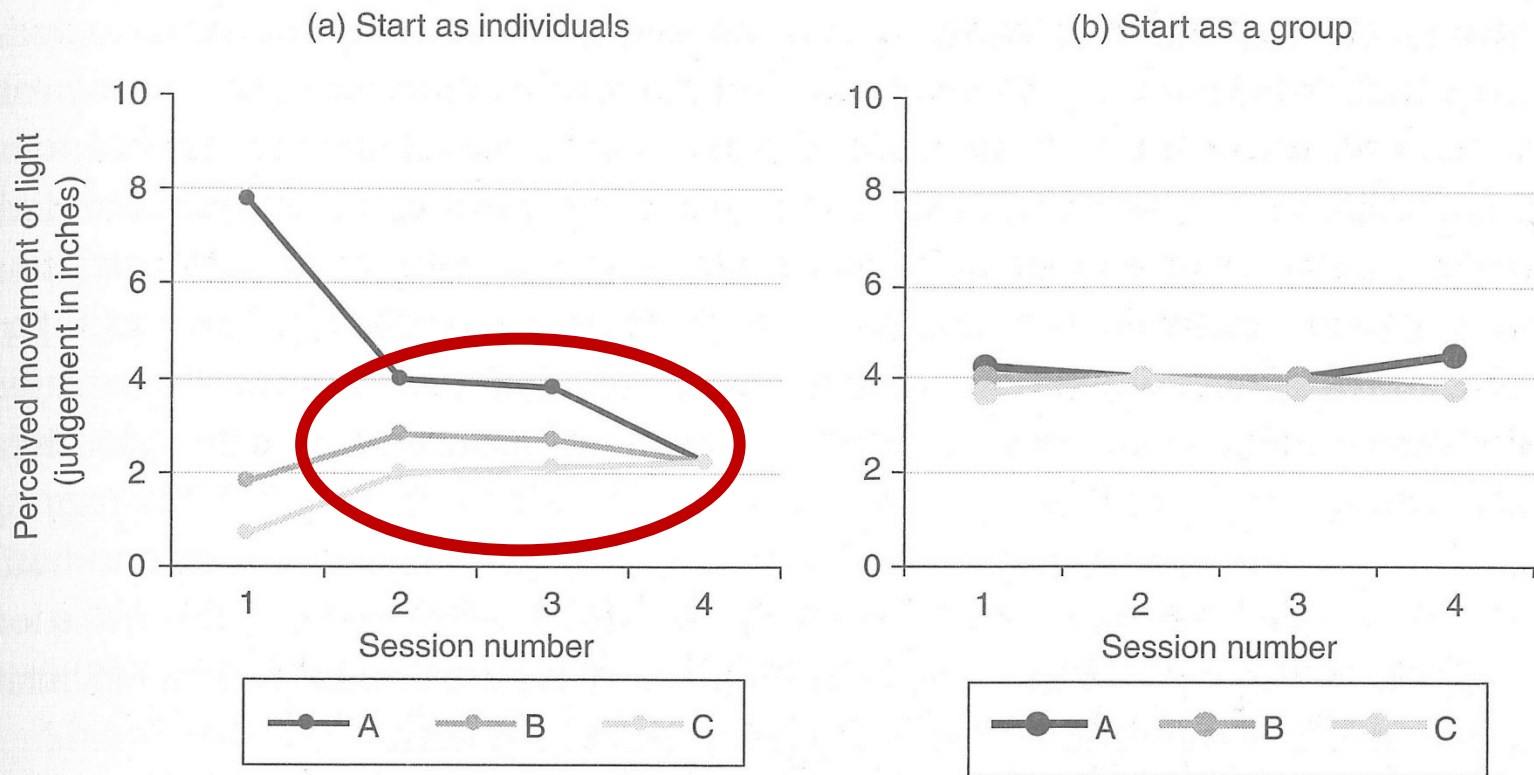
výsledky:

je-li účastníků více, stabilní normu si vytvoří skupina jako celek

Sezení	1	2	3	4
varianta A	sám	skupina	skupina	skupina
varianta B	skupina	skupina	skupina	sám

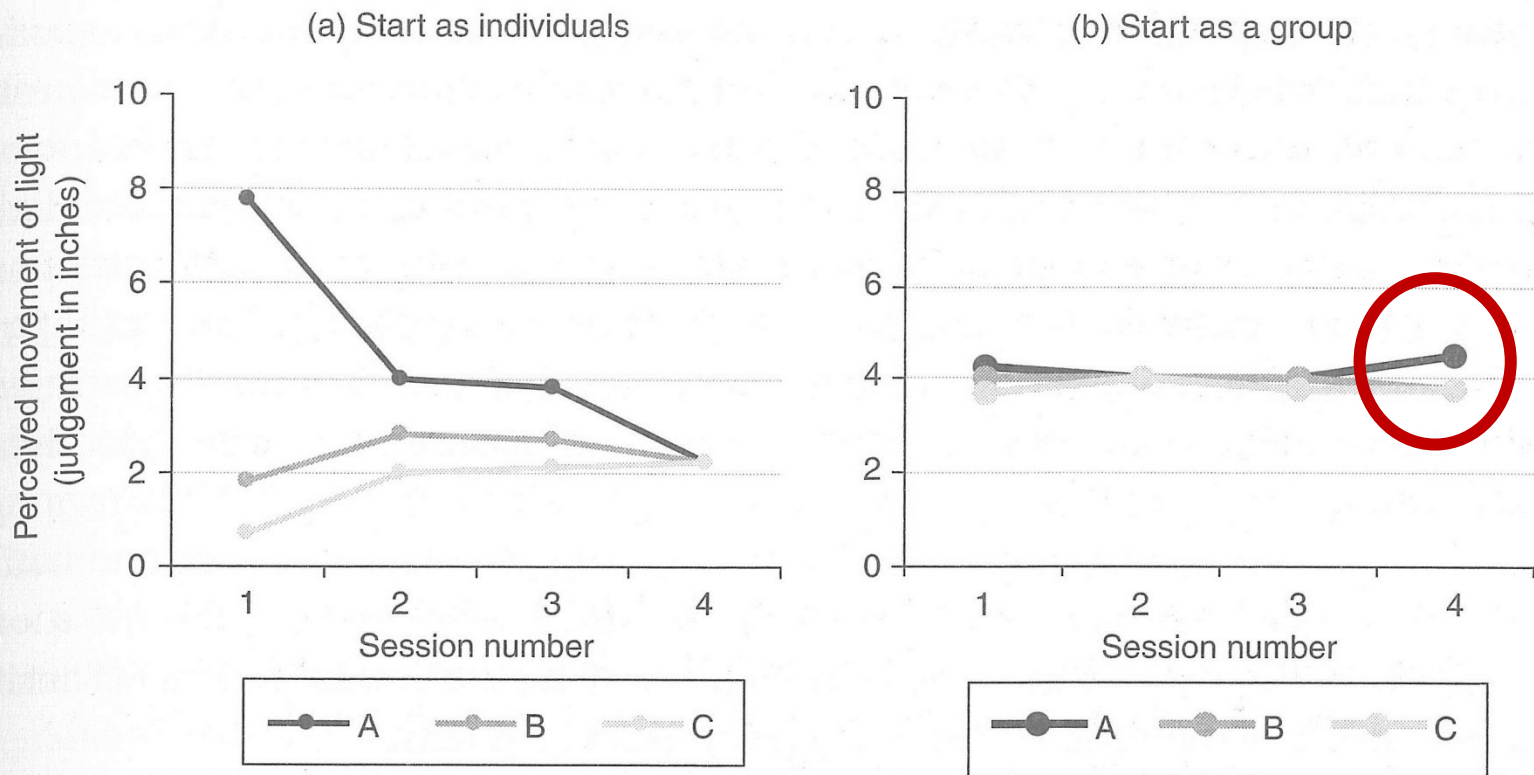

Figure 4.1 Typical patterns of judgment for three judges (A, B and C) who (a) start as individuals (in Session 1) and then come together as a group (in Sessions 2, 3 and 4) or (b) start as a group (in Sessions 1, 2 and 3) and then make judgments as individuals (in Session 4). Data from Sherif, 1936: 102–3

Figure 4.1 Typical patterns of judgment for three judges (A, B and C) who (a) start as individuals (in Session 1) and then come together as a group (in Sessions 2, 3 and 4) or (b) start as a group (in Sessions 1, 2 and 3) and then make judgments as individuals (in Session 4). Data from Sherif, 1936: 102–3

Figure 4.1 Typical patterns of judgment for three judges (A, B and C) who (a) start as individuals (in Session 1) and then come together as a group (in Sessions 2, 3 and 4) or (b) start as a group (in Sessions 1, 2 and 3) and then make judgments as individuals (in Session 4). Data from Sherif, 1936: 102–3

Varianty

- jedna z osob byl ve skutečnosti výzkumníkův asistent, který úspěšně nastavil určitou normu, kterou přijali i ostatní členové skupiny

Varianty

- jedna z osob byl ve skutečnosti výzkumníkův asistent, který úspěšně nastavil určitou normu, kterou přijali i ostatní členové skupiny
- opakované individuální testování po jednom roce ukázalo, že původní skupinová norma stále působí

Varianty

- jedna z osob byl ve skutečnosti výzkumníkův asistent, který úspěšně nastavil určitou normu, kterou přijali i ostatní členové skupiny
- opakované individuální testování po jednom roce ukázalo, že původní skupinová norma stále působí
- výzkumníkův asistent záměrně nastavil extrémní normu a pak se členové skupin postupně obměňovali; nastavená norma vydržela čtyři až pět „generací“ po odchodu asistenta ze skupiny

Interpretace

v nejednoznačné, nestrukturované situaci se ustaví skupinová norma, která ovlivňuje, jak členové skupiny interpretují okolní svět

Interpretace

v nejednoznačné, nestrukturované situaci
se ustaví skupinová norma, která ovlivňuje,
jak členové skupiny interpretují okolní svět

přirozeně nebo záměrně

Interpretace

proč členové skupiny akceptují skupinovou normu?

Interpretace

proč členové skupiny akceptují skupinovou normu?

protože chtějí vnímat svět správně a učinit správné rozhodnutí; zároveň věří, že názor druhých lidí je přesnější

protože chtějí, aby je ostatní členové přijali a měli rádi, a protože se bojí negativních reakcí

Interpretace

proč členové skupiny akceptují skupinovou normu?

protože chtějí vnímat svět správně a učinit správné rozhodnutí; zároveň věří, že názor druhých lidí je přesnější

informační sociální vliv

protože chtějí, aby je ostatní členové přijali a měli rádi, a protože se bojí negativních reakcí

normativní sociální vliv

Interpretace

proč členové skupiny akceptují skupinovou normu?

protože chtějí vnímat svět správně a učinit správné rozhodnutí; zároveň věří, že názor druhých lidí je přesnější

informační sociální vliv

protože chtějí, aby je ostatní členové přijali a měli rádi, a protože se bojí negativních reakcí

normativní sociální vliv

spojen s osobním přijetím (**private acceptance**)
věřím, že skupina má pravdu

Interpretace

proč členové skupiny akceptují skupinovou normu?

protože chtějí vnímat svět správně a učinit správné rozhodnutí; zároveň věří, že názor druhých lidí je přesnější

informační sociální vliv

protože chtějí, aby je ostatní členové přijali a měli rádi, a protože se bojí negativních reakcí

normativní sociální vliv

spojen s veřejným vyhověním (**public compliance**)
navenek sice přijmu normu, ale nemusím jí sám nutně věřit

Interpretace

proč členové skupiny akceptují skupinovou normu?

protože chtějí vnímat svět správně a učinit správné rozhodnutí; zároveň chtějí, aby jejich názor druhých byl přesnější

protože chtějí, aby je ostatní členové přijali a měli stejnou reakci; protože se bojí odlišných reakcí

Sherifův experiment?

informační sociální vliv

normativní sociální vliv

Interpretace

proč členové skupiny akceptují skupinovou normu?

protože chtějí vnímat svět správně a učinit správné rozhodnutí; zároveň věří, že názor druhých lidí je přesnější

informační sociální vliv

protože chtějí, aby je ostatní členové přijali a měli rádi, a protože se bojí negativních reakcí

normativní sociální vliv

Jaké situace zvyšují šanci, že se projeví informační sociální vliv?

Jaké situace zvyšují šanci, že se projeví informační sociální vliv?

- nejednoznačnost, nestrukturovanost
(klasická verze Sherifova experimentu)

Jaké situace zvyšují šanci, že se projeví informační sociální vliv?

- nejednoznačnost, nestrukturovanost
(klasická verze Sherifova experimentu)
- stres, úzkost, krize
(manipulace s pohodlím účastníků)

Jaké situace zvyšují šanci, že se projeví informační sociální vliv?

- nejednoznačnost, nestrukturovanost
(klasická verze Sherifova experimentu)
- stres, úzkost, krize
(manipulace s pohodlím účastníků)
- ostatní vnímání jako experti

1951

Experiment s posuzováním délky čar

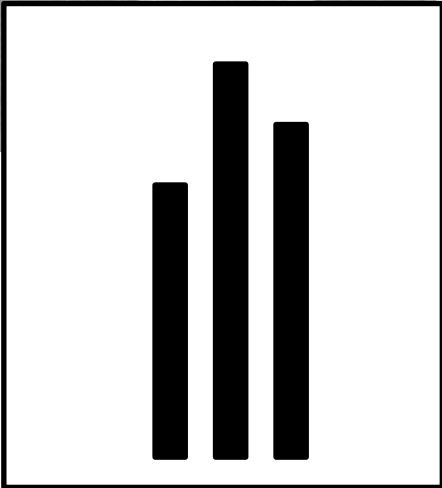
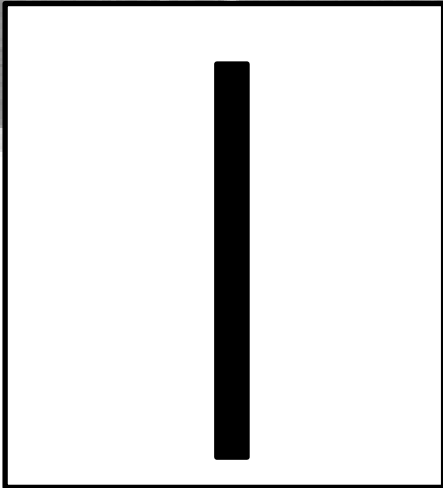
Solomon Asch

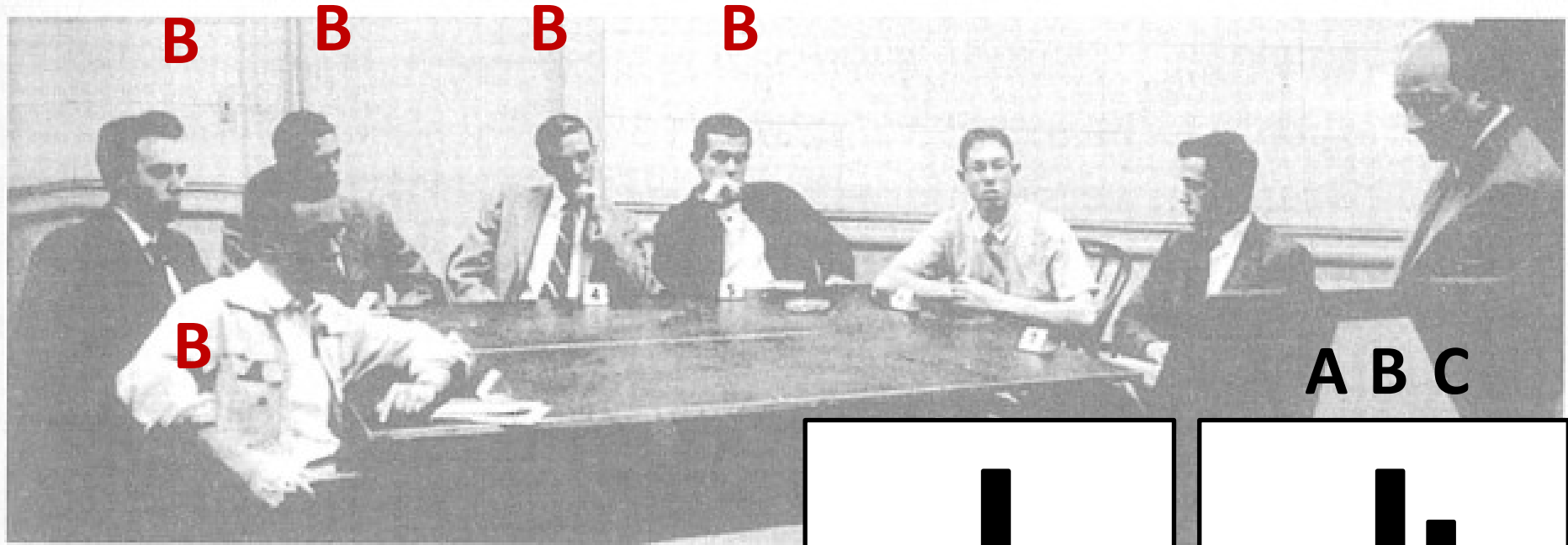

A B C

B

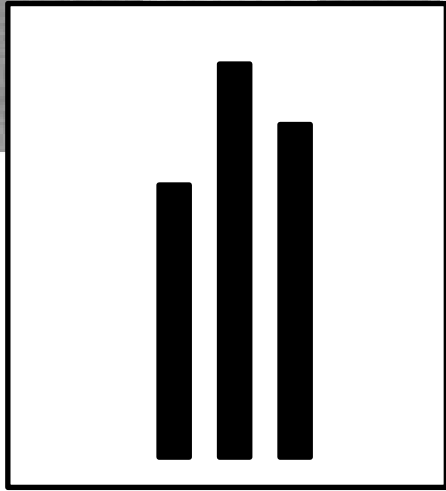
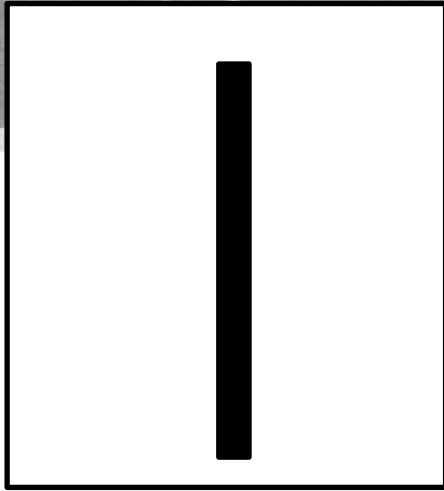
B

B

B

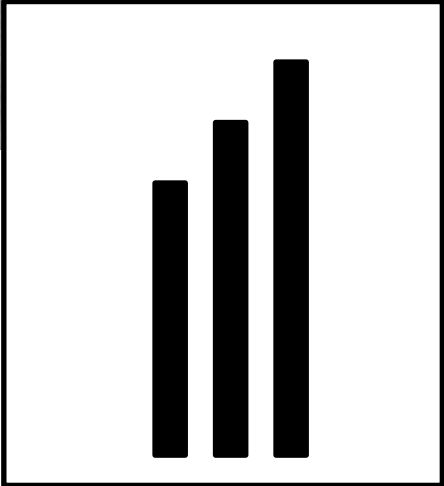
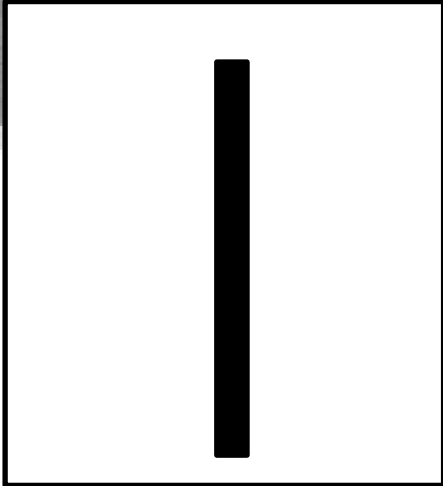
B

A B C

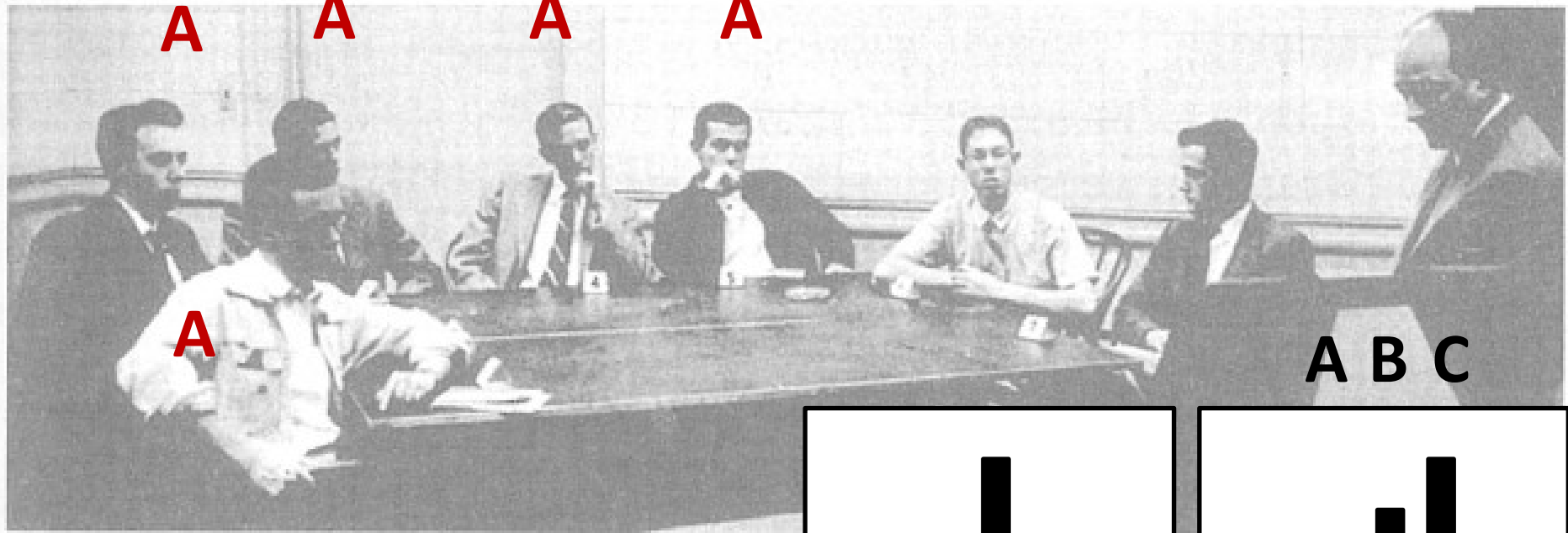

A B C

A

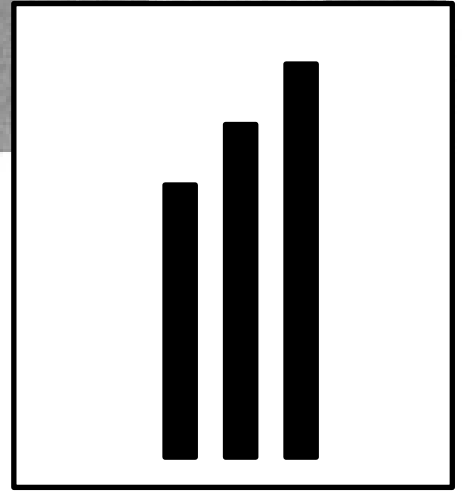
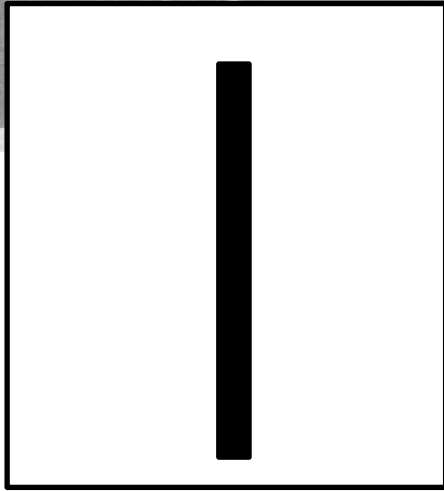
A

A

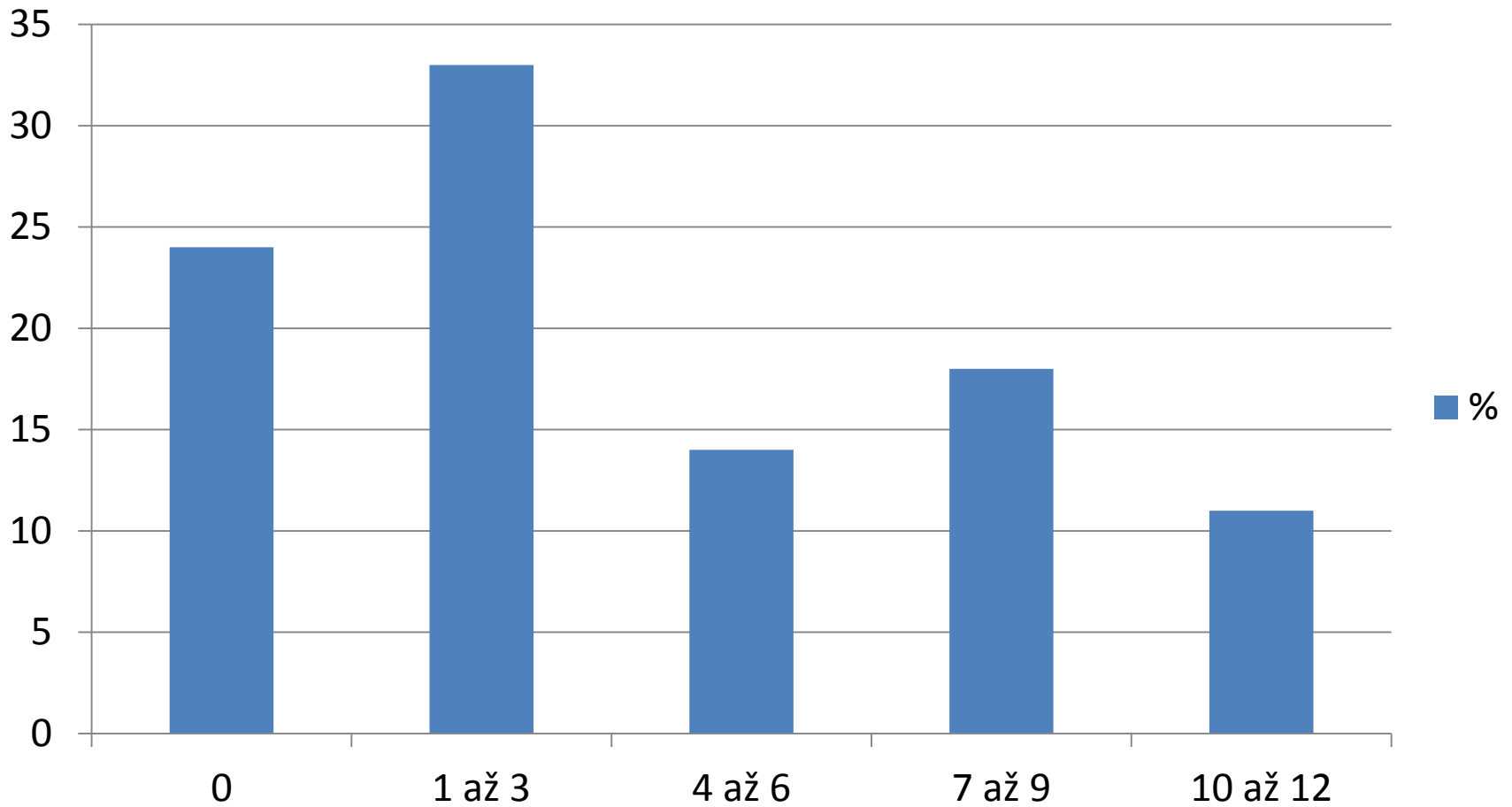
A

A

A B C

Kolik lidí se přizpůsobilo většině ze 12 pokusů?

Varianty

účastník si vyslechl odpovědi ostatních, avšak měl možnost sám odpovědět tajně

Varianty

účastník si vyslechl odpovědi ostatních, avšak měl možnost sám odpovědět tajně

výskyt případů konformity s názorem většiny dramaticky poklesl, ale nezmizel úplně

Varianty

účastník si vyslechl odpovědi ostatních, avšak měl možnost sám odpovědět tajně

výskyt případů konformity s názorem většiny dramaticky poklesl, ale nezmizel úplně

Aschův experiment demonstruje především normativní sociální vliv, ale částečně se v něm uplatňuje rovněž informační sociální vliv

Varianty

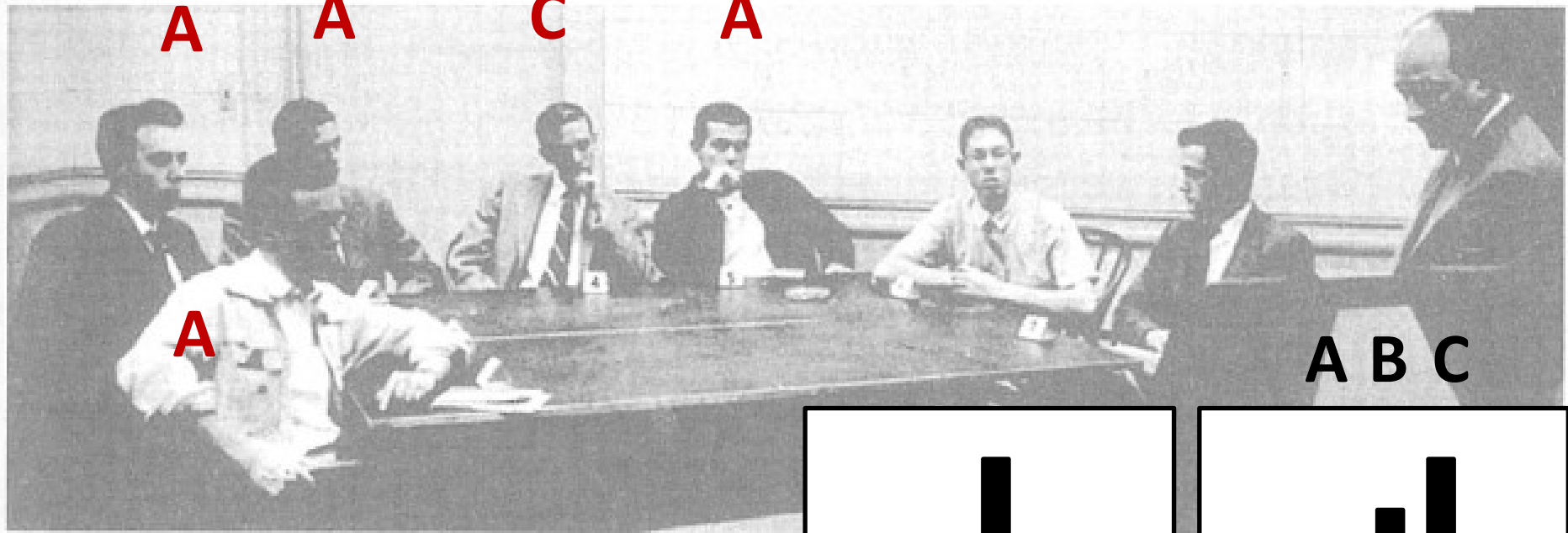
s rostoucím počtem členů skupiny rostl výskyt konformity

 pouze jeden člověk neměl téměř žádný vliv

 dva lidé již určitý vliv měli

 tři lidé měli ještě větší vliv

při dalším rozšiřování skupiny již k nárůstu vlivu nedocházelo

A

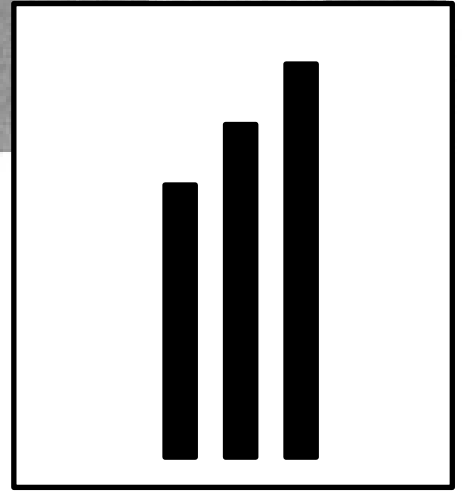
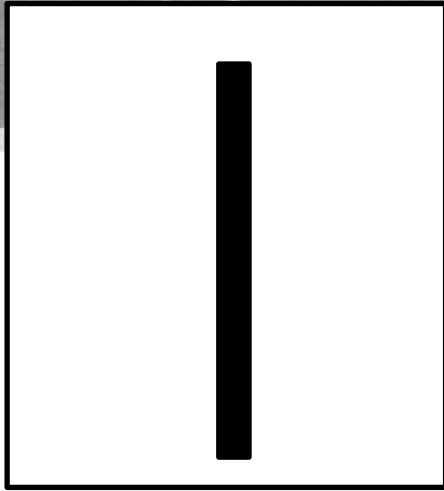
A

C

A

A

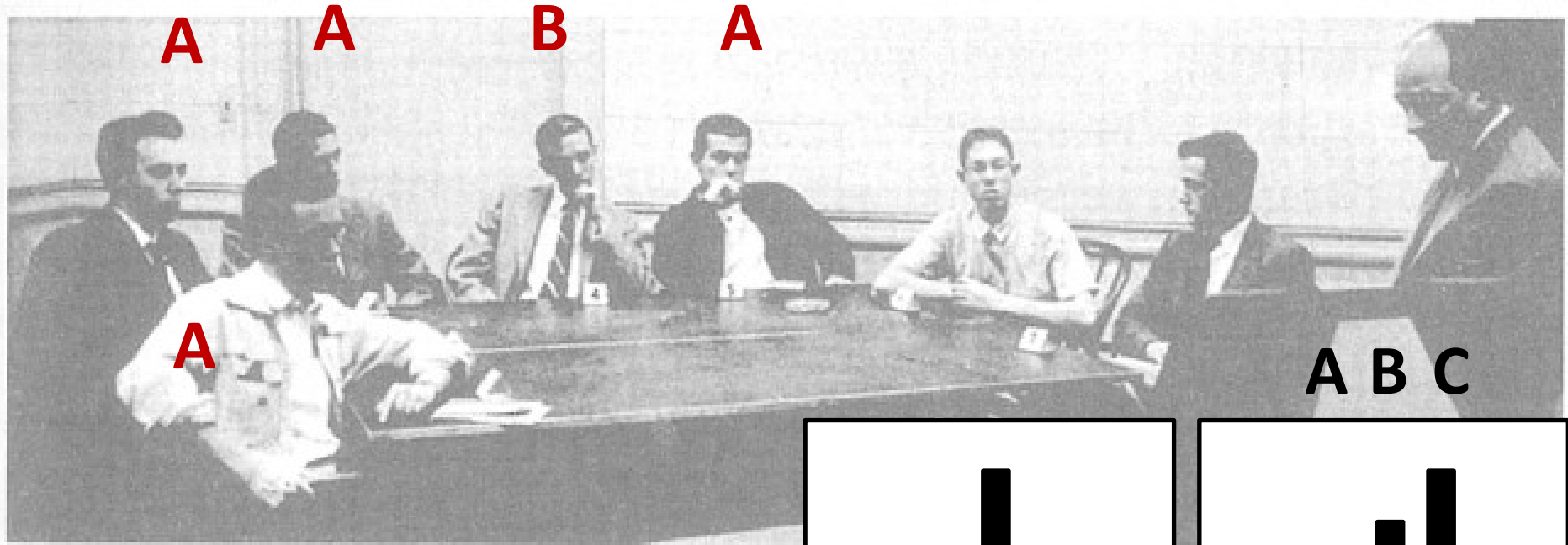
A B C

Varianty

přítomnost alespoň jednoho člověka, který dal správnou odpověď, dramaticky snížila výskyt konformity

A

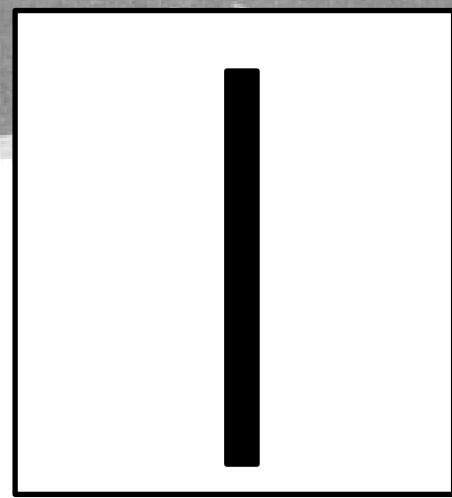
A

B

A

A

A B C

Varianty

výskyt konformity se snížil i tehdy, pokud tento člověk dal odpověď, která byla špatná, avšak lišila se od názoru většiny

Varianty

výskyt konformity se snížil i tehdy, pokud tento člověk dal odpověď, která byla špatná, avšak lišila se od názoru většiny

konformitu podkopává již samotná existence opozičního názoru, byť by tento názor byl nesprávný

Varianty

- konformita se objevovala méně často, čím očividněji byl názor většiny chybný
- u mladších dětí (< 10 let) se konformita objevovala častěji než u starších
- v zemích s kolektivistickou kulturou se konformita objevovala častěji než v zemích s individualistickou kulturou
- v novějších studiích se konformita objevuje méně často než v Aschově experimentu z 50. let

Proč byli lidé v experimentu
konformní?

častá interpretace, podle níž mají lidé sklon slepě následovat většinu, neodpovídá tomu, co účastníci experimentu ve skutečnosti prožívali a dělali

účastníci si v duchu vytvářeli a kriticky zvažovali různé teorie, proč druzí dávají chybné odpovědi rovněž zvažovali kontext dané situace, než se rozhodli nějak zachovat

účastníci si v duchu vytvářeli a kriticky zvažovali různé teorie, proč druzí dávají chybné odpovědi rovněž zvažovali kontext dané situace, než se rozhodli nějak zachovat

„... nechci vypadat jako hlupák ...“

„... nechci výzkumníkům pokazit experiment ...“

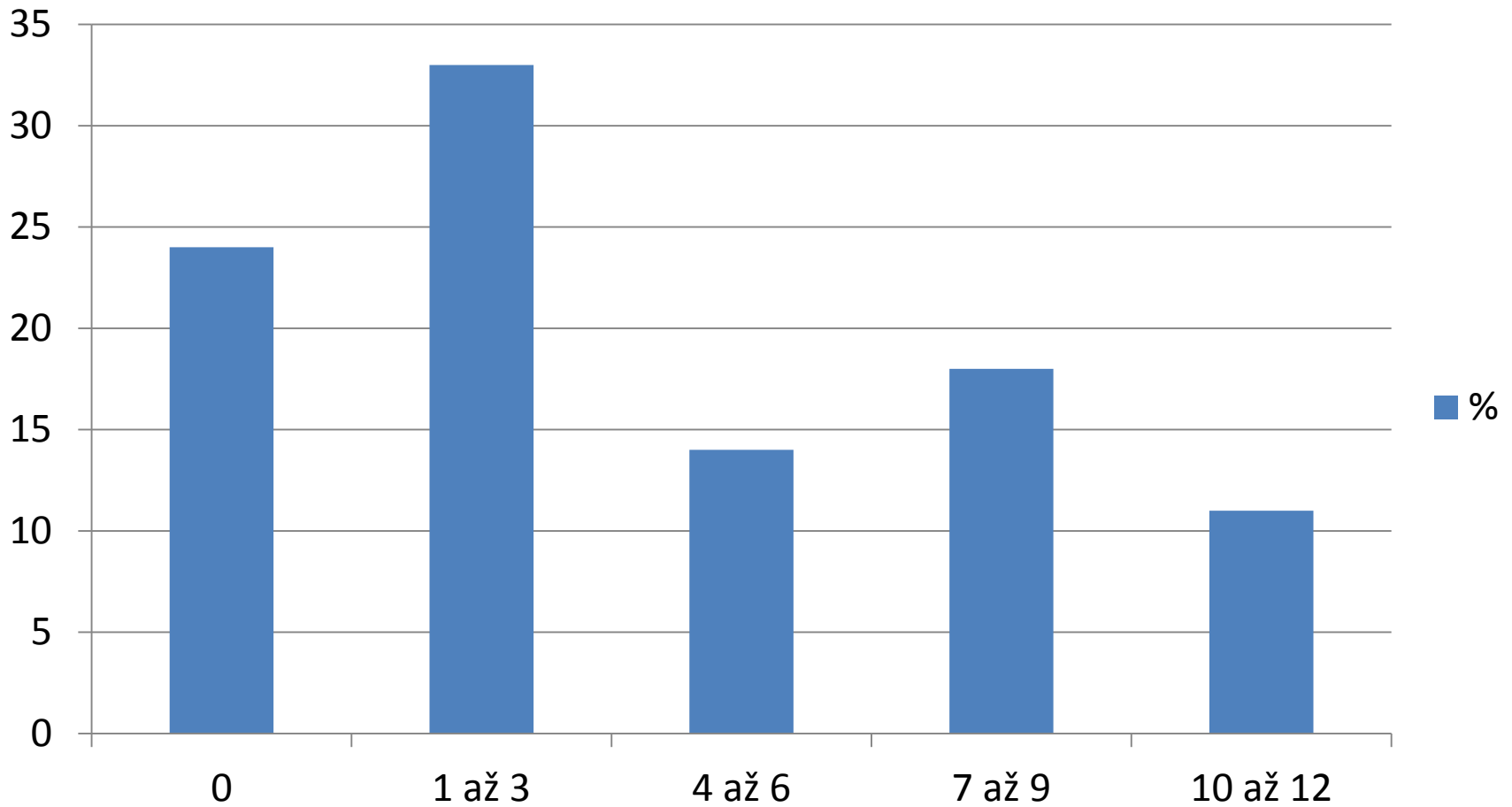
„... možná mám dneska něco s očima ...“

„... první člověk má asi nějaké postižení a ostatní ho nechtějí ztrapnit ...“

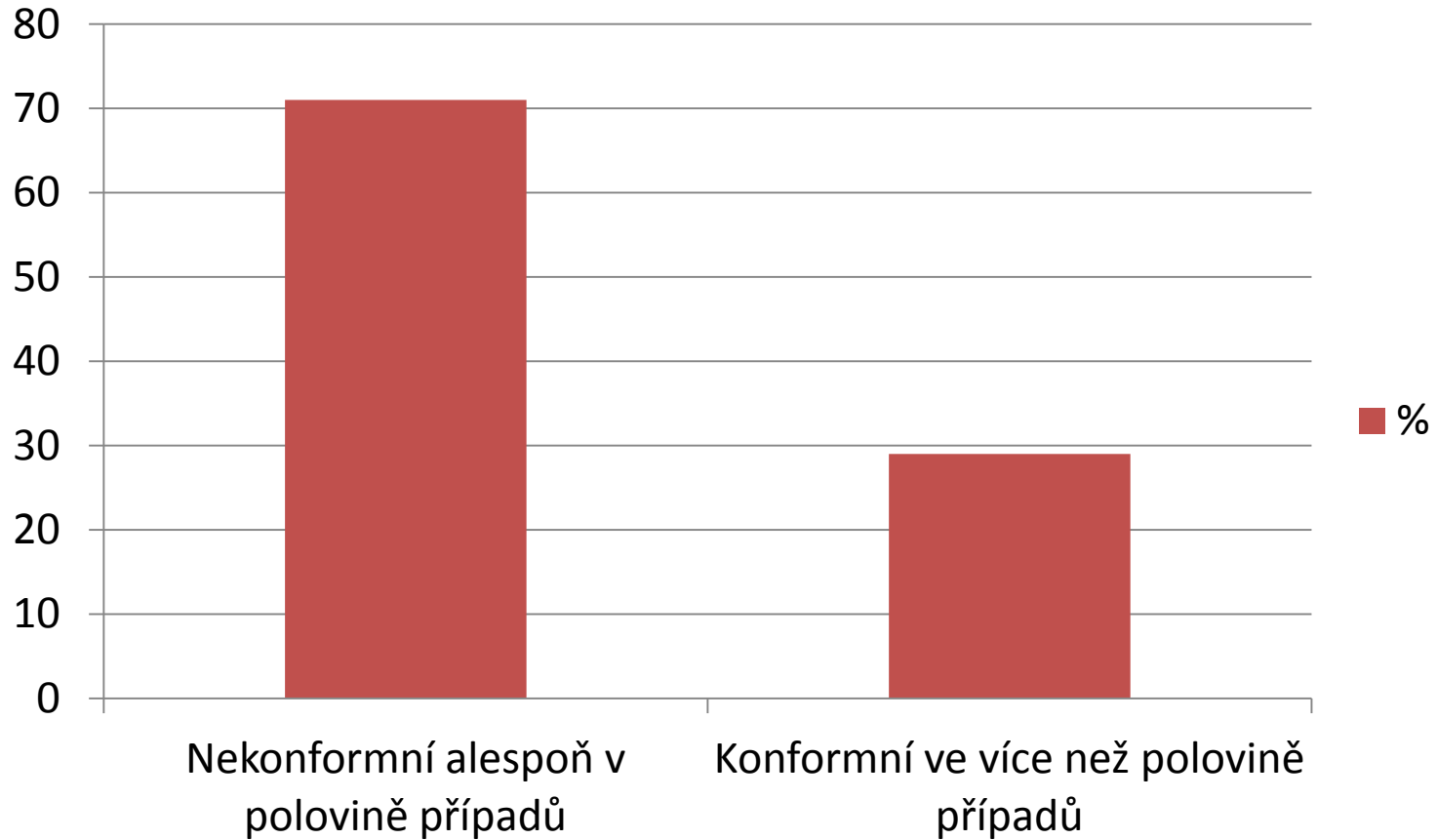
„... je mi to vlastně jedno, kdyby však šlo o něco důležitého, třeba o politiku, klidně se většině postavím ...“

Kolik lidí se přizpůsobilo většině ze 12 pokusů?

Kolik lidí se přizpůsobilo většině ze 12 pokusů?

Kritické reakce na Ashovy studie:

1. Může nám konformita při posuzování délky úseček skutečně něco říci o konformitě v daleko závažnějších situacích?
2. Neupínáme se příliš na vliv většiny a nepodceňujeme význam menšiny?

1961

Experiment s elektrickými šoky

Stanley Milgram

Hledáme dobrovolníky pro výzkum paměti a učení.

Hledáme dobrovolníky pro výzkum paměti a učení.

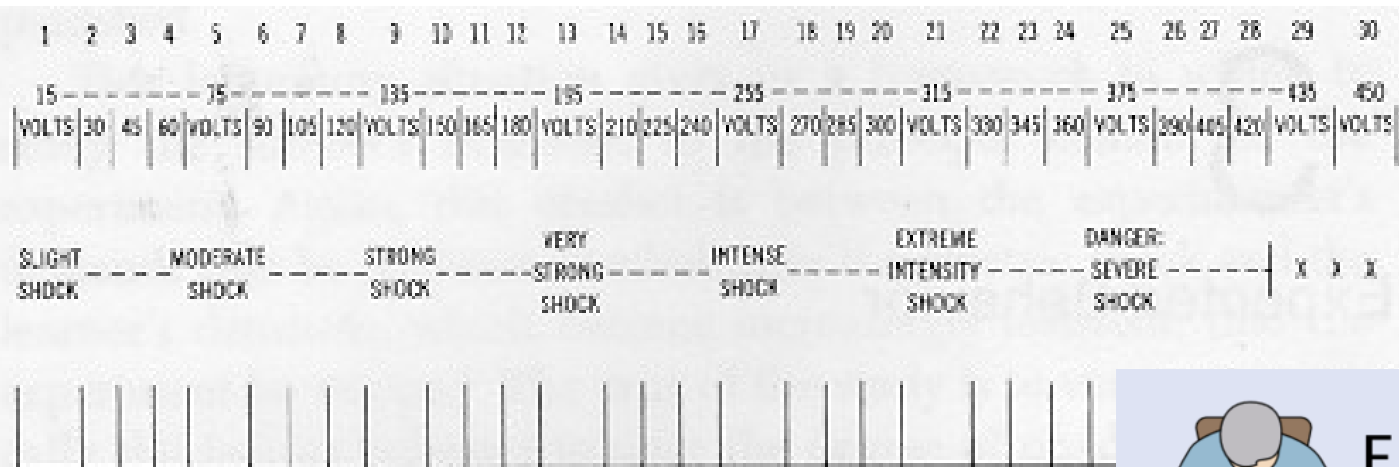
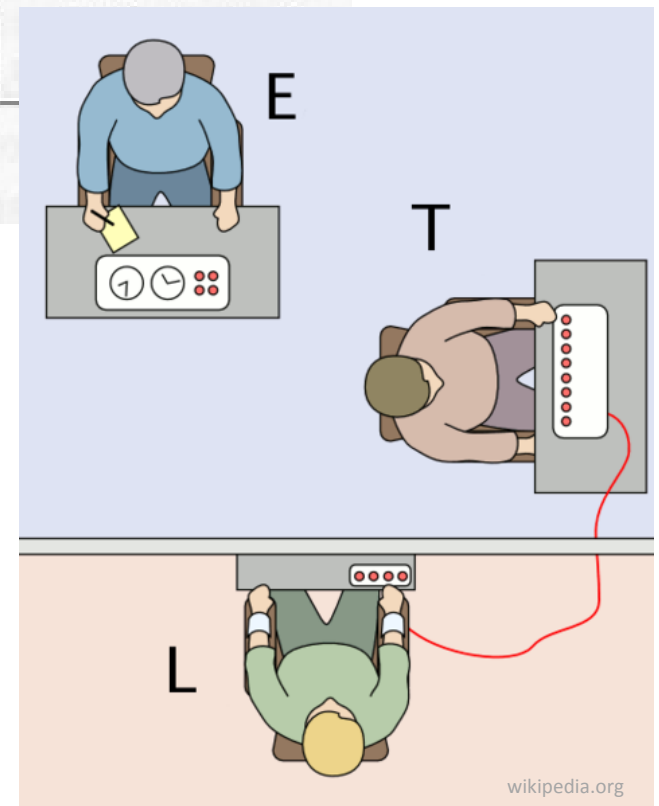

Fig. 4. Diagram of control panel.

Hledáme dobrovolníky pro výzkum paměti a učení.

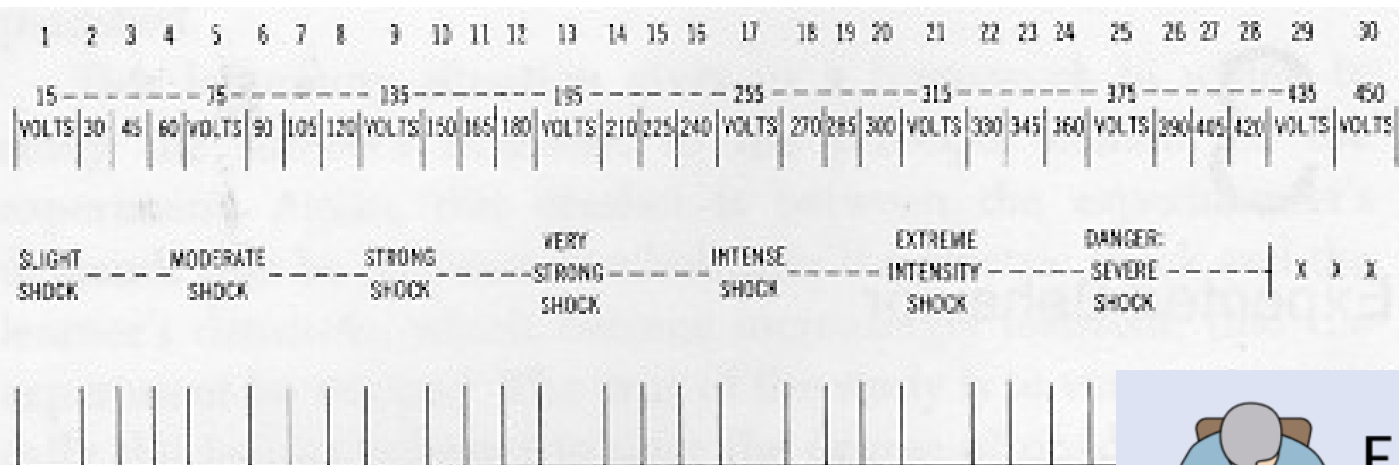
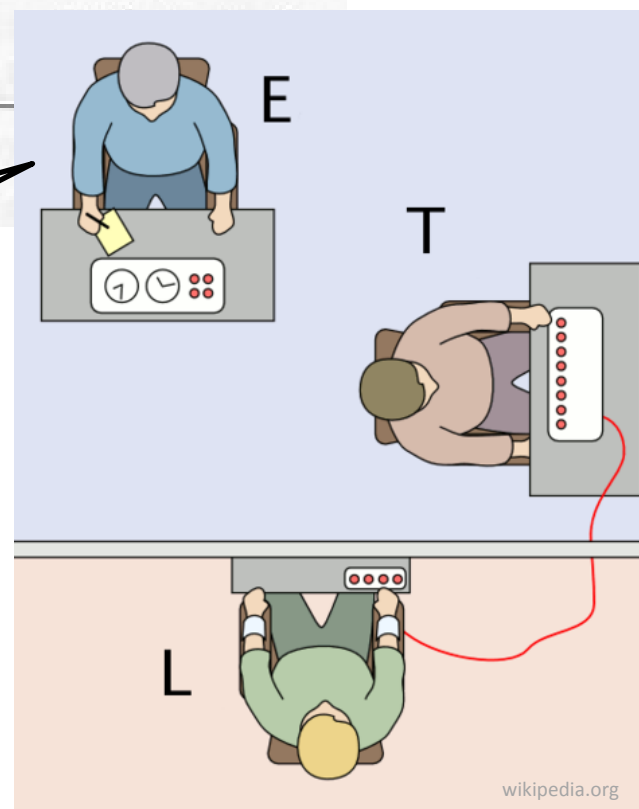

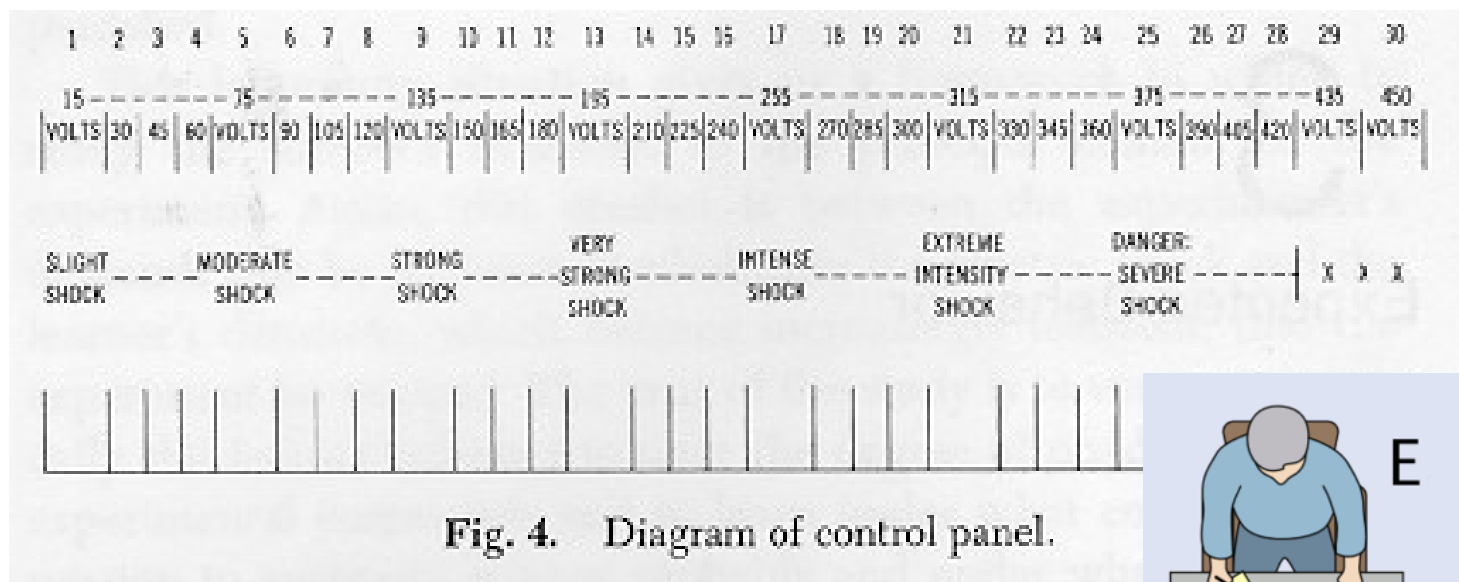
Fig. 4. Diagram of control panel.

Zvyšte úroveň šoků o jeden stupeň výš pokaždé, když student odpoví špatně.

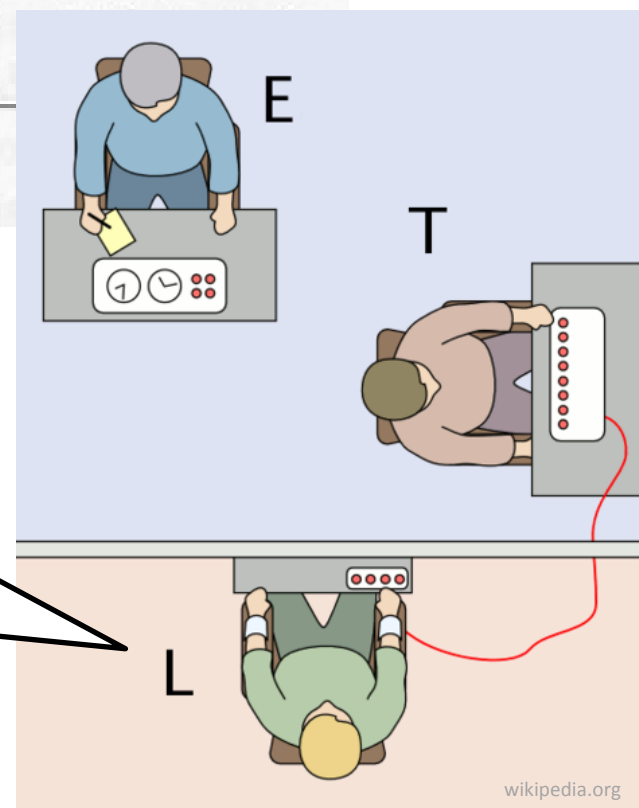

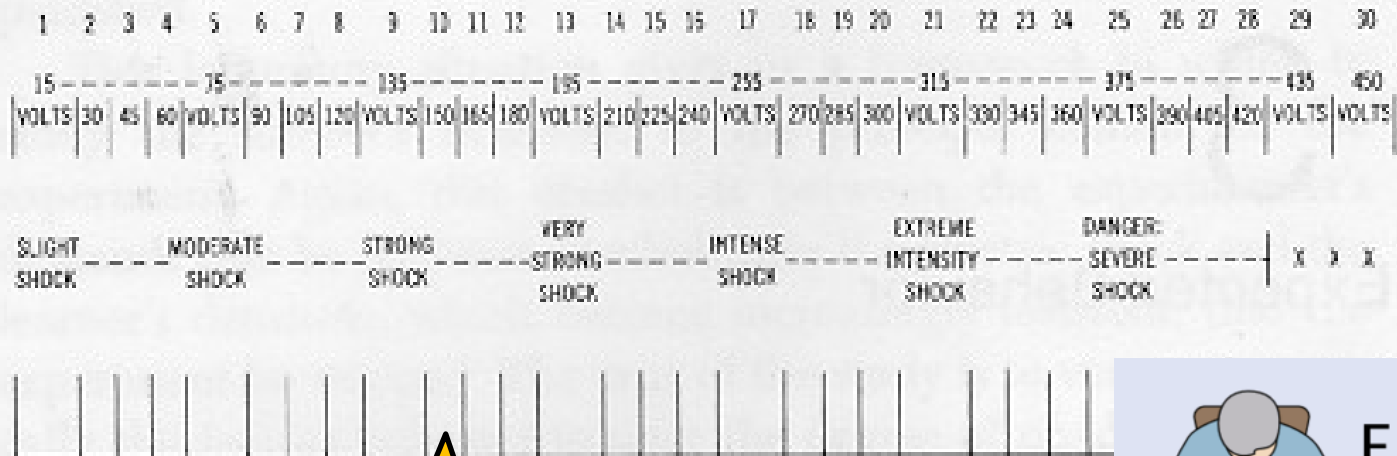
Hledáme dobrovolníky pro výzkum paměti a učení.

Mám drobné problémy se srdcem.

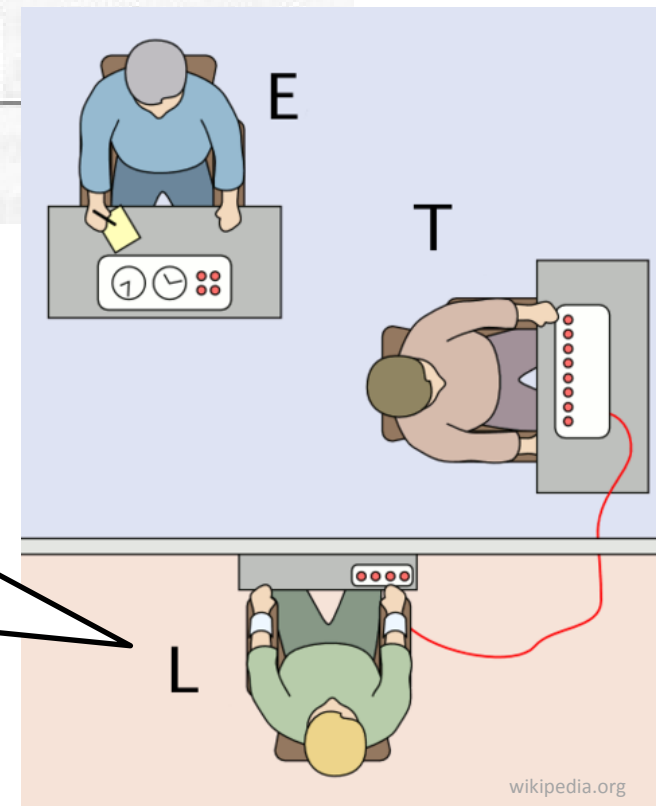

Hledáme dobrovolníky pro výzkum paměti a učení.

150 V

Prosím pusťte mě, začíná mě zlobit srdce, odmítám pokračovat, nechte mě jít.

Hledáme dobrovolníky pro výzkum paměti a učení.

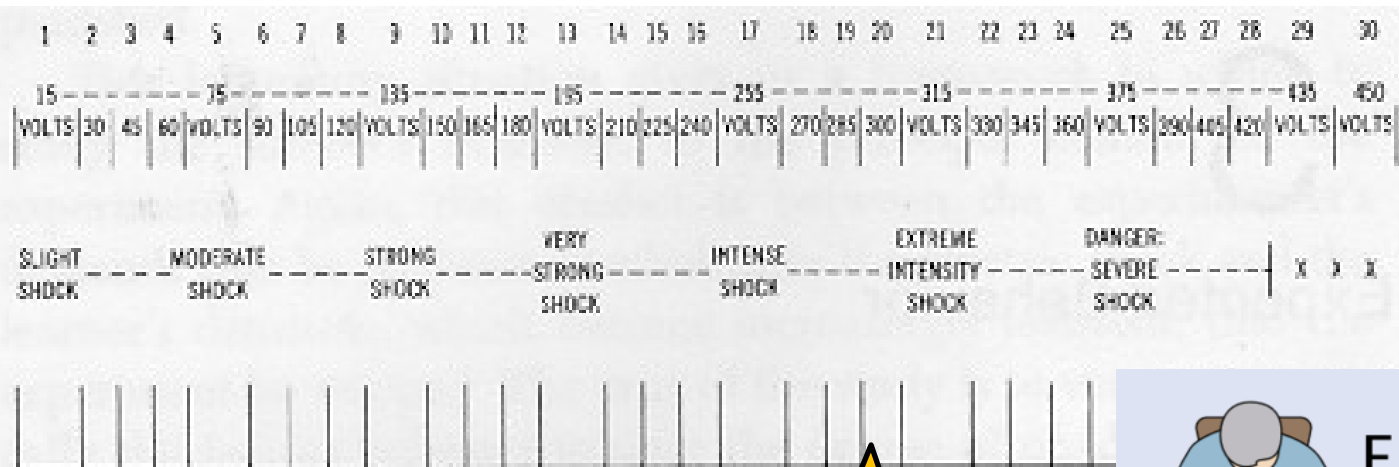
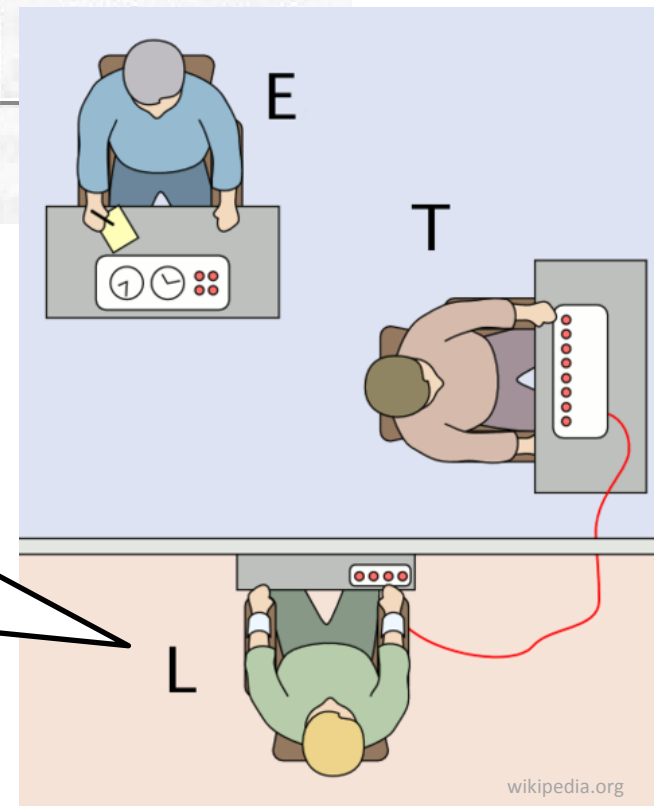

Fig. 4. Diagram of control panel.

300 V

Naprosto odmítám dál
odpovídat! Pusťte mě! Pusťte
mě! Pusťte mě!

Hledáme dobrovolníky pro výzkum paměti a učení.

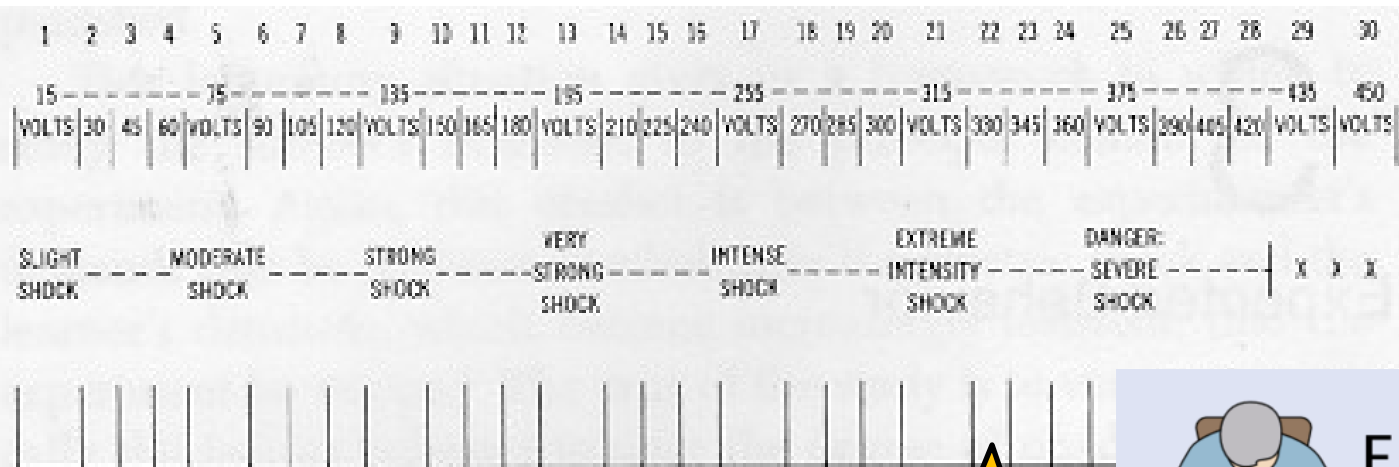
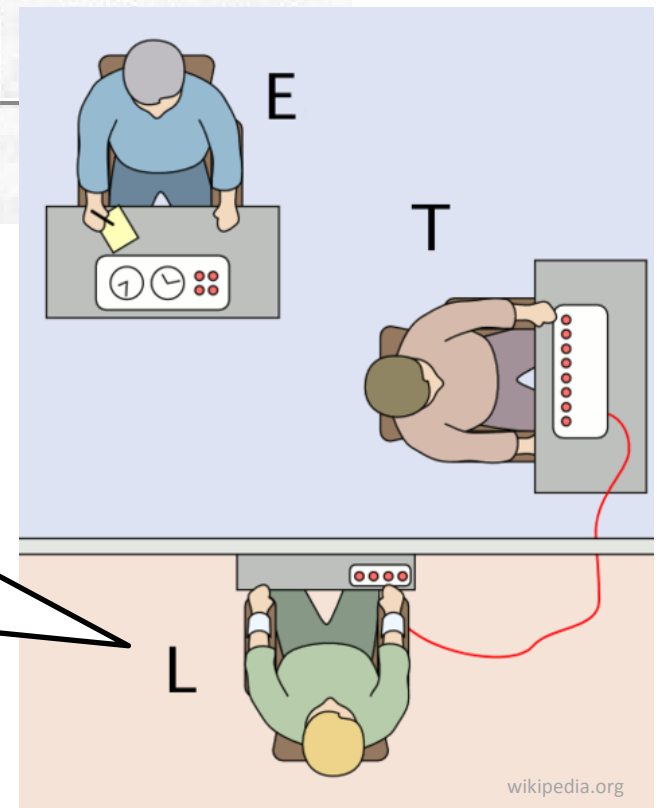

Fig. 4. Diagram of current intensity levels and shock severity.

330 V

Hledáme dobrovolníky pro výzkum paměti a učení.

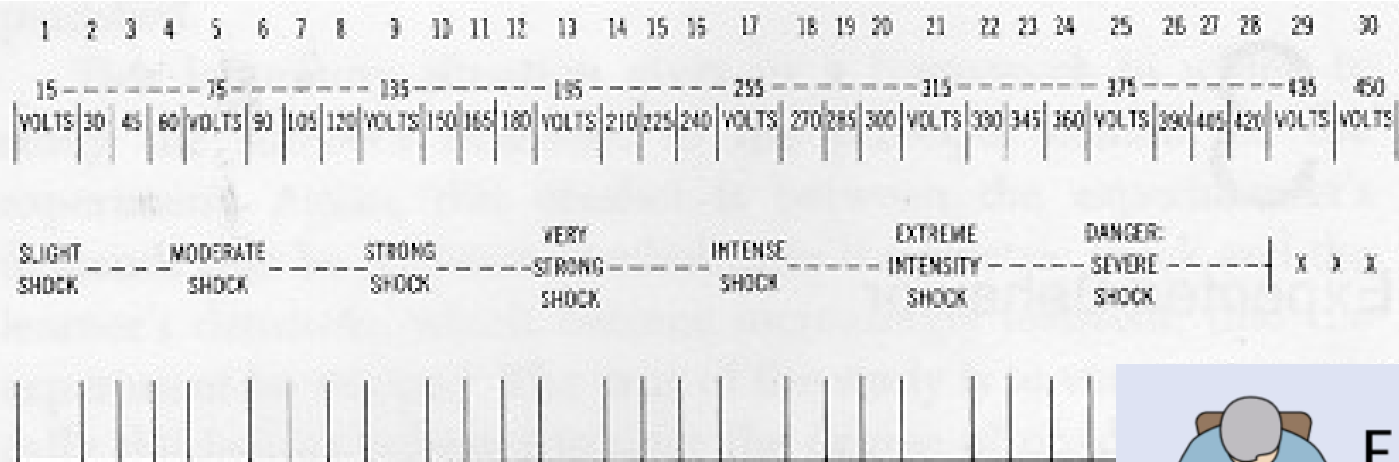
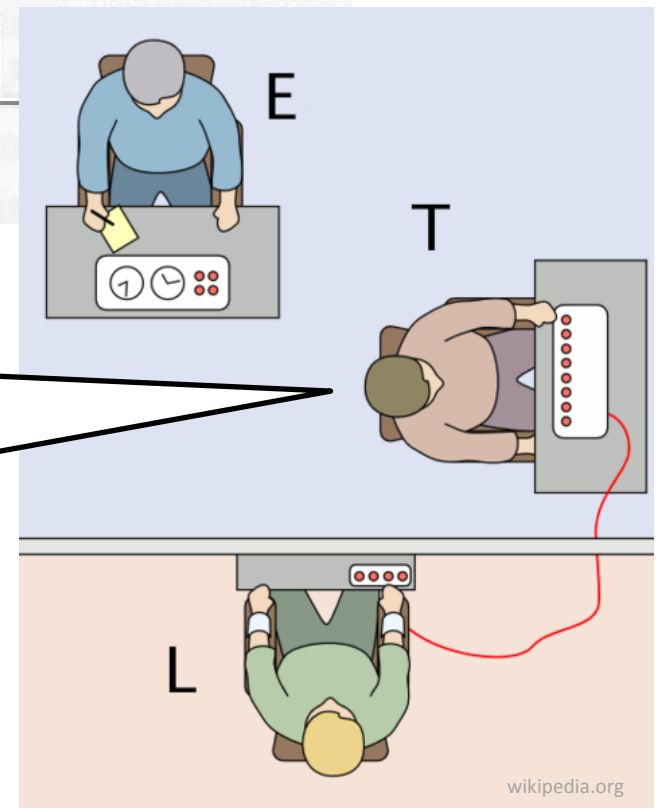

Fig. 4. Diagram of control panel.

???

Hledáme dobrovolníky pro výzkum paměti a učení.

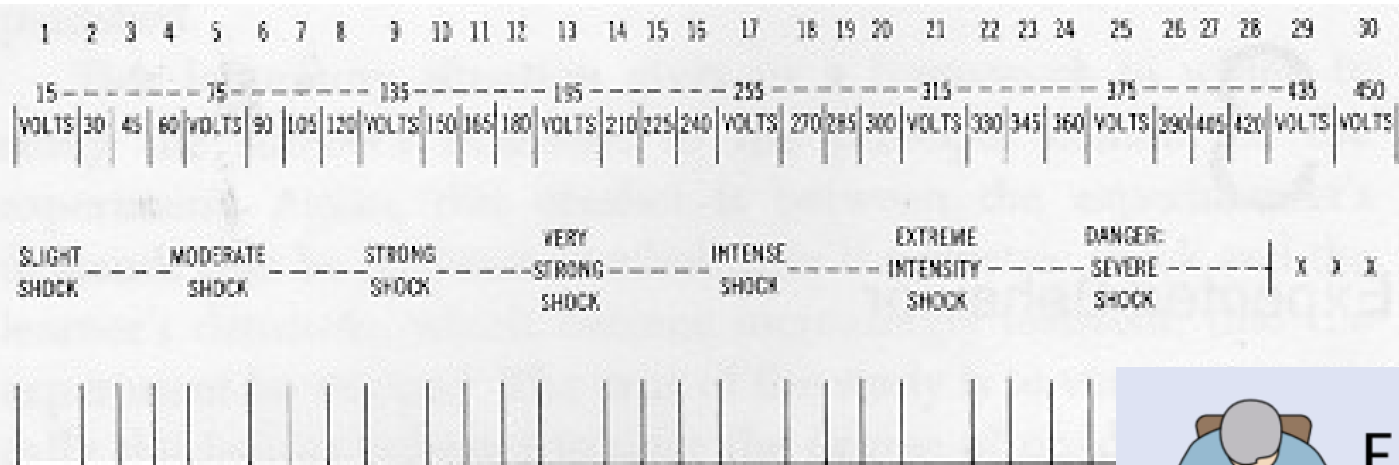
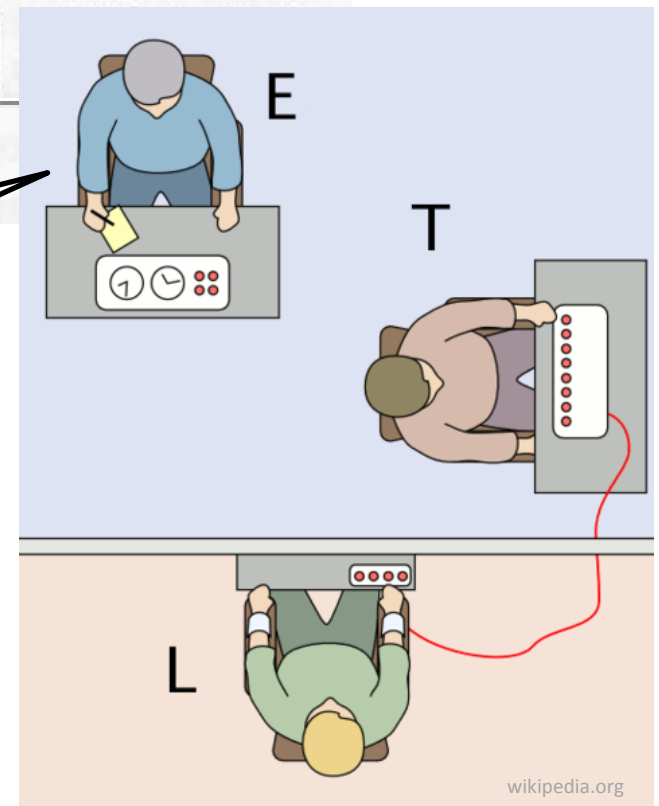

Fig. 4. Diagram of control panel.

1. Prosím, pokračujte.

Hledáme dobrovolníky pro výzkum paměti a učení.

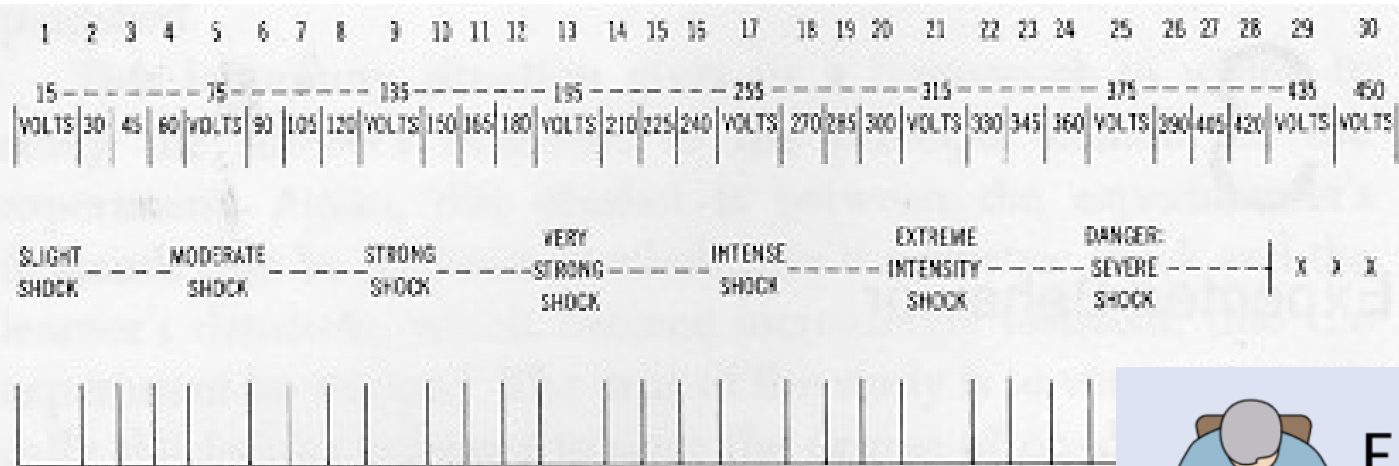
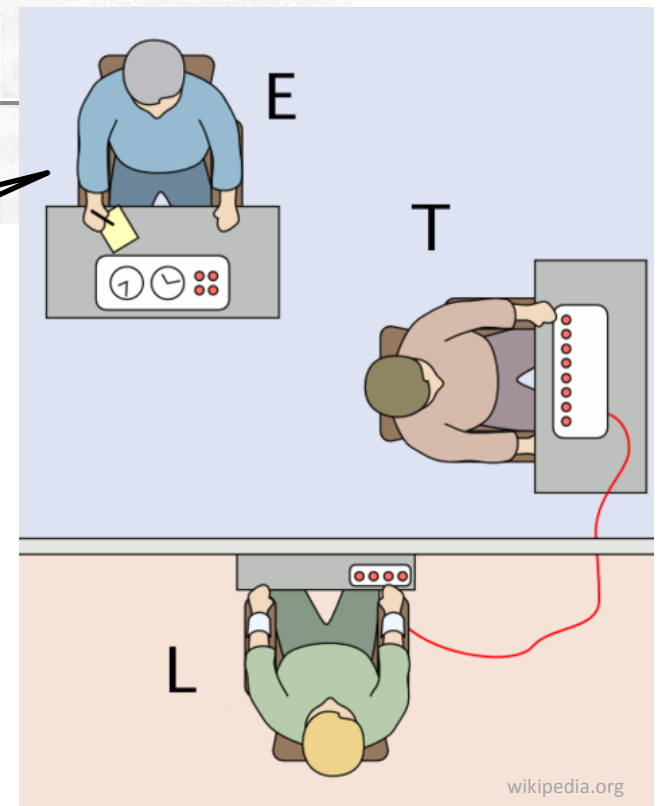
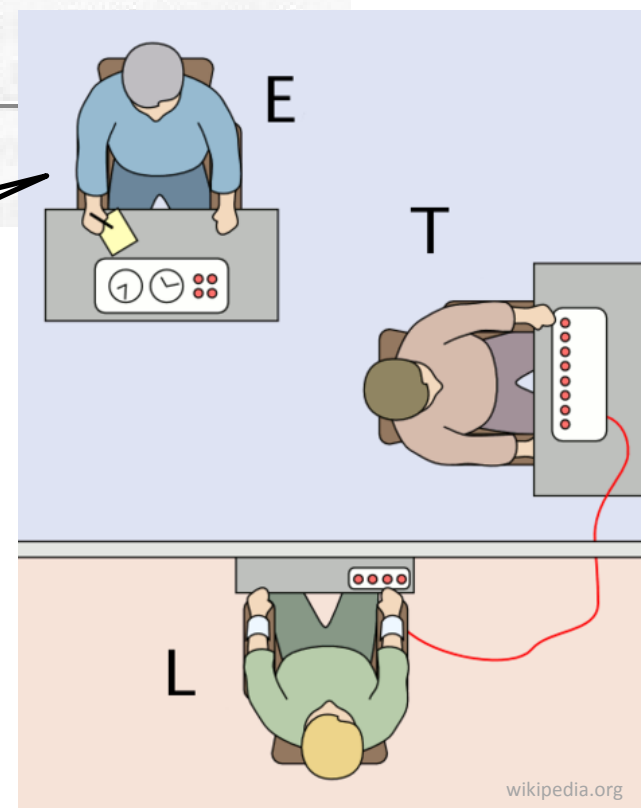
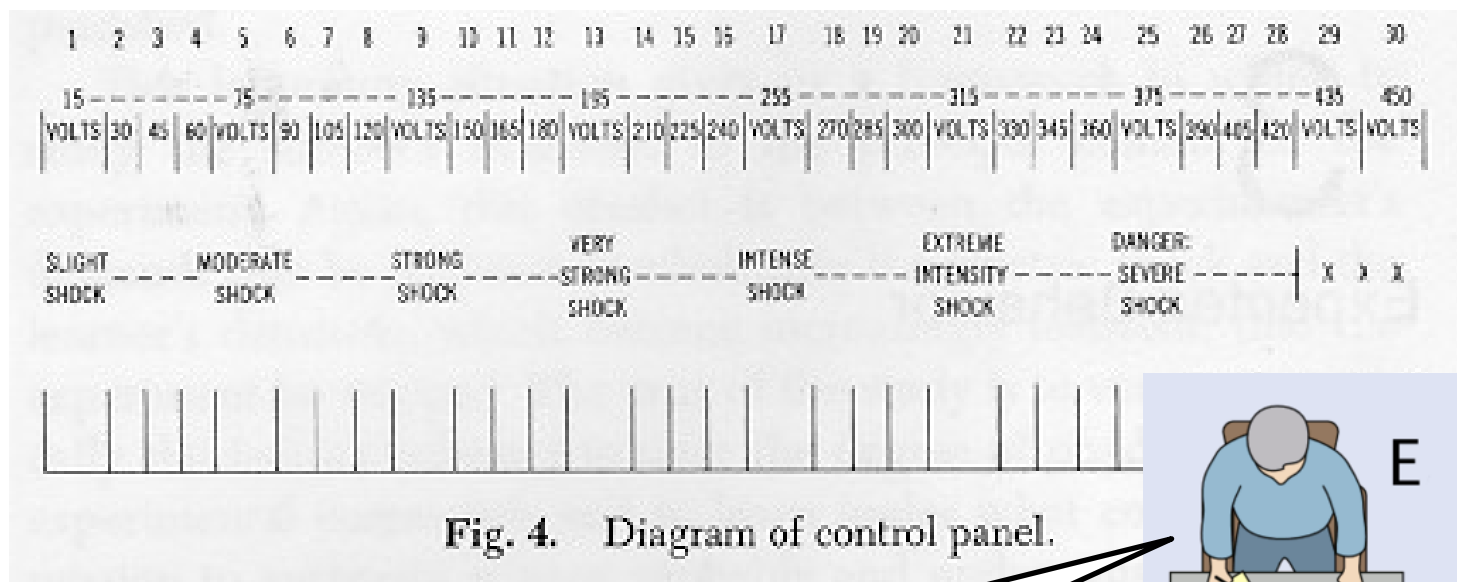

Fig. 4. Diagram of control panel.

2. Experiment vyžaduje, abyste pokračoval.

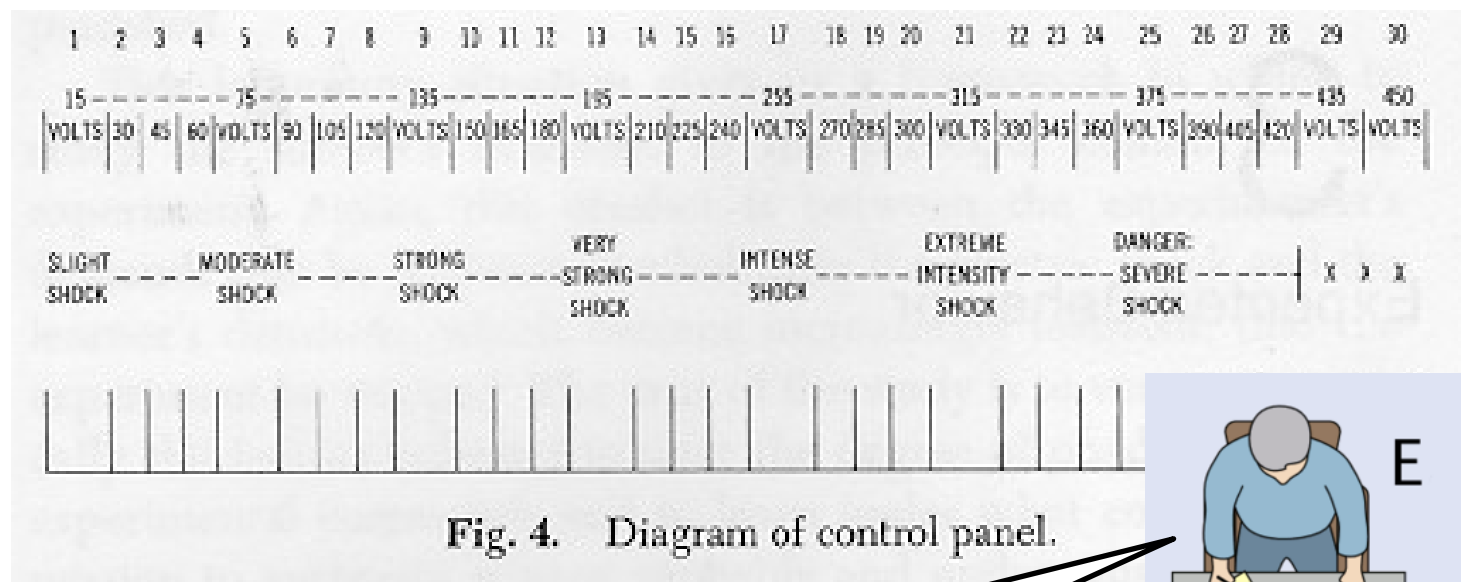
Hledáme dobrovolníky pro výzkum paměti a učení.

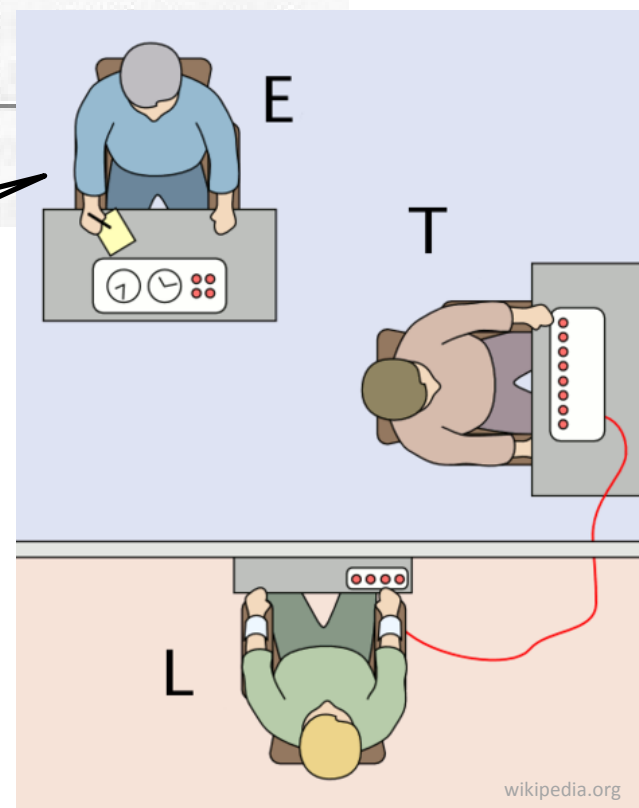
3. Je naprosto zásadní, abyste pokračoval.

Hledáme dobrovolníky pro výzkum paměti a učení.

4. Nemáte jinou možnost, musíte pokračovat.

Hledáme dobrovolníky pro výzkum paměti a učení.

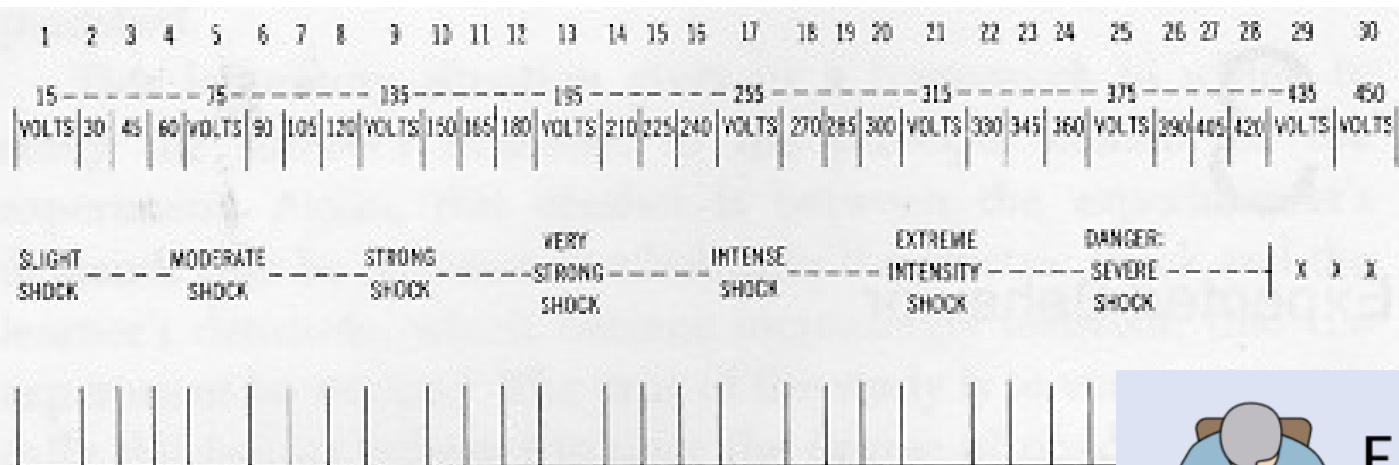
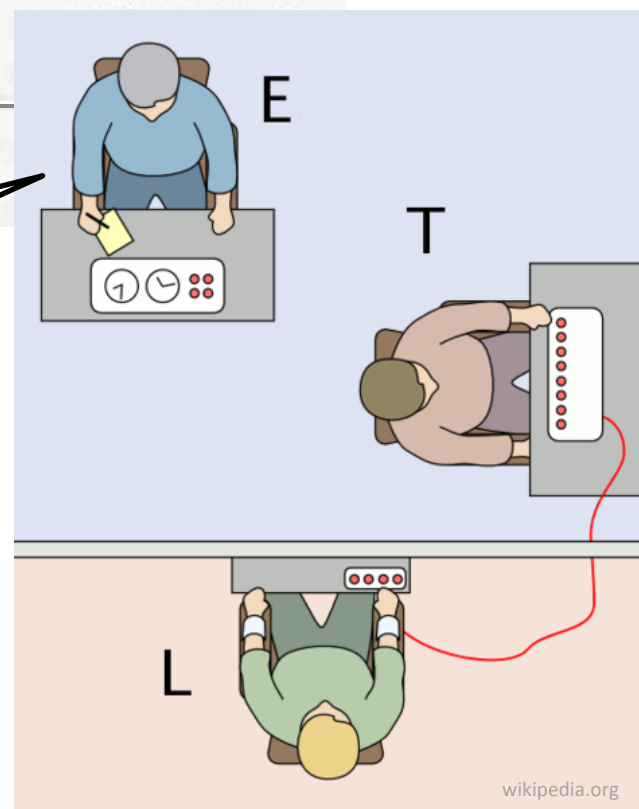

Fig. 4. Diagram of control panel.

I když mohou být šoky bolestivé, nehrozí trvalé poškození tkáně, proto prosím pokračujte.

Hledáme dobrovolníky pro výzkum paměti a učení.

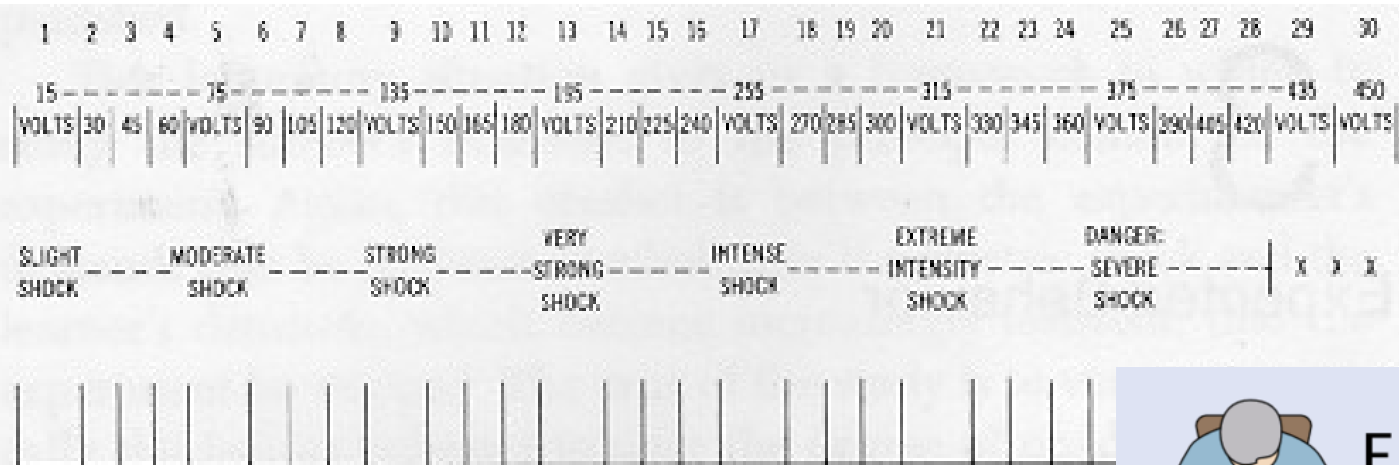
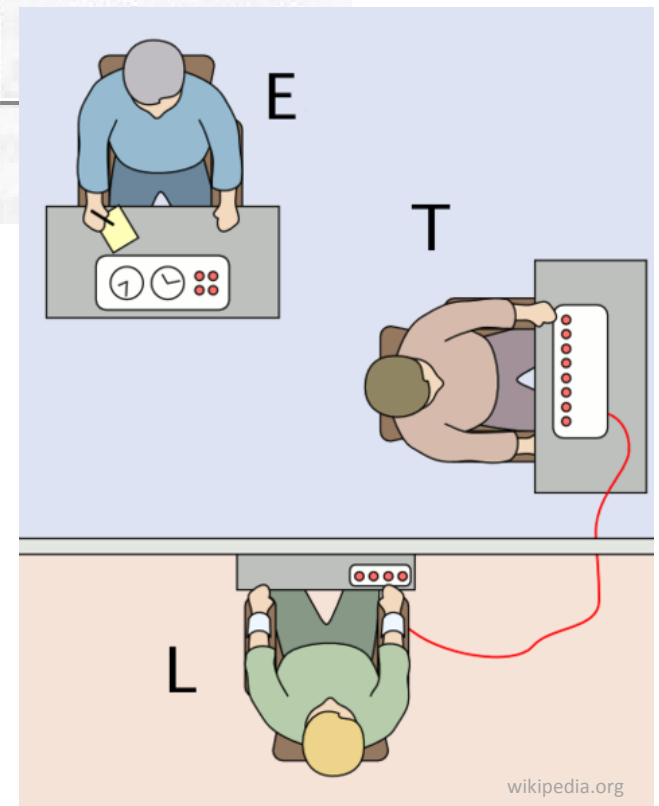

Fig. 4. Diagram of control panel.

výsledky:

65 % (26 ze 40) účastníků pokračovalo až do konce (450 V)

z těch, co odmítli, nejvíce přestalo na 150 V (6 ze 14)

Varianty

- učitel neslyší hlas studenta, pouze bouchání na zed' při 300 V (**65 %**)
- učitel i student jsou ve stejné místnosti, mají vizuální kontakt (**40 %**)
- učitel musí osobně přikládat studentovy ruce na šokové zařízení (**30 %**)
- experimentátor vyzývá k zastavení studie, student chce pokračovat (**0 %**)

Varianty

- v roli experimentátora není vědec v bílém plášti, ale obyčejný člověk, který vypadá také jako dobrovolník **(20 %)**
- jsou přítomni dva experimentátoři, kteří se hádají, zda pokračovat **(0 %)**
- existují tři učitelé, dva z nich (ve skutečnosti herci) postupně odmítnou spolupracovat **(10 %)**
- existují dva učitelé, jeden z nich (ve skutečnosti herec) uděluje šoky, respondent jakoby jen pomáhá **(92.5 %)**

Interpretace

zkoumaný efekt je nazýván jako **poslušnost (obedience)**

jde o formu sociální vlivu, kdy jedna osoba vydává pokyny a druhá pokynům vyhovuje

Interpretace

zkoumaný efekt je nazýván jako **poslušnost (obedience)**

jde o formu sociální vlivu, kdy jedna osoba vydává pokyny a druhá pokynům vyhovuje

podle okolností se může úroveň poslušnosti zásadně lišit (u Milgrama od 0 do 90 %)

klíčem je porozumět kontextu, ve kterém k poslušnosti dochází

Interpretace

člověk je lapen v **neznámé a nejasné** situaci, v níž dostává z různých stran různá vodítka

kterému vodítku vyhoví?

Interpretace

člověk je lapen v **neznámé a nejasné** situaci, v níž dostává z různých stran různá vodítka

kterému vodítku vyhoví?

- 1) velmi důležitý je hlas autority, která je vnímána jako legitimní a poskytuje jednoznačné pokyny

Interpretace

člověk je lapen v **neznámé a nejasné** situaci, v níž dostává z různých stran různá vodítka

kterému vodítku vyhoví?

- 1) velmi důležitý je hlas autority, která je vnímána jako legitimní a poskytuje jednoznačné pokyny
- 2) záleží na tom, zda má vyžadované chování oporu v nějaké legitimní instituci (např. věda)

Interpretace

člověk je lapen v **neznámé a nejasné** situaci, v níž dostává z různých stran různá vodítka

kterému vodítku vyhoví?

- 1) velmi důležitý je hlas authority, která je vnímána jako legitimní a poskytuje jednoznačné pokyny
- 2) záleží na tom, zda má vyžadované chování oporu v nějaké legitimní instituci (např. věda)
- 3) hlas „oběti“ je pro nás tím důležitější, čím je nám osoba fyzicky a emočně bližší

Interpretace

člověk je lapen v **neznámé a nejasné** situaci, v níž dostává z různých stran různá vodítka

kterému vodítku vyhoví?

- 1) velmi důležitý je hlas authority, která je vnímána jako legitimní a poskytuje jednoznačné pokyny
- 2) záleží na tom, zda má vyžadované chování oporu v nějaké legitimní instituci (např. věda)
- 3) hlas „oběti“ je pro nás tím důležitější, čím je nám osoba fyzicky a emočně bližší
- 4) nasloucháme dalším hlasům a hledáme u nich oporu pro své jednání

Tradiční desinterpretace

„Milgramův experiment ukázal, že lidé slepě poslouchají příkazy autorit.“

Tradiční desinterpretace

„Milgramův experiment ukázal, že lidé slepě poslouchají příkazy autorit.“

v téměř každé variantě experimentu byla podstatná část lidí, kteří poslušnost odmítli (v některých variantách všichni)

Tradiční desinterpretace

„Milgramův experiment ukázal, že lidé slepě poslouchají příkazy autorit.“

i účastníci, kteří experiment dokončili, obvykle po celou dobu o situaci usilovně přemýšleli a zvažovali různá vodítka, jak se zachovat

Tradiční desinterpretace

„Milgramův experiment ukázal, že lidé slepě poslušají příkazy autorit.“

účastníci výzkumu od experimentátora nedostávali téměř žádné otevřené příkazy, vždy šlo o zdánlivě legitimní pokyny

Tradiční desinterpretace

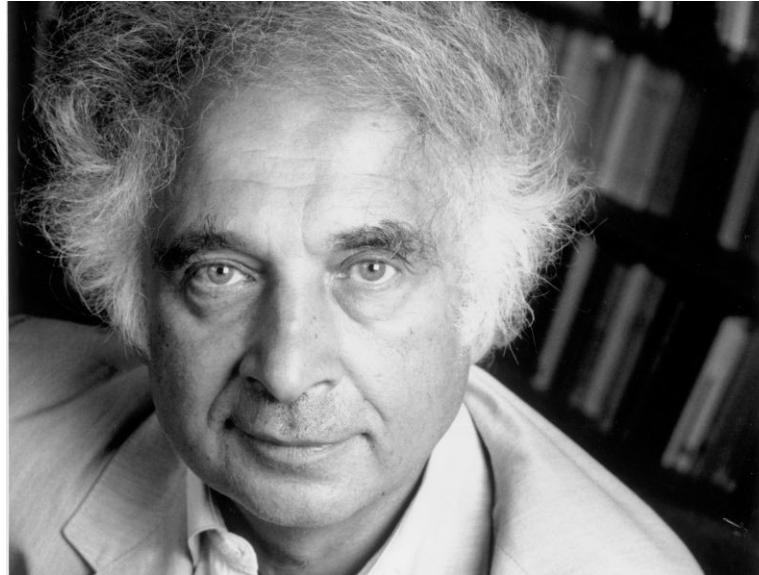
„Milgramův experiment ukázal, že lidé slepě poslušají příkazy autorit.“

většina účastníků vyhověla pouze autoritám, které byly vnímány jako legitimní a které vydávaly konzistentní pokyny

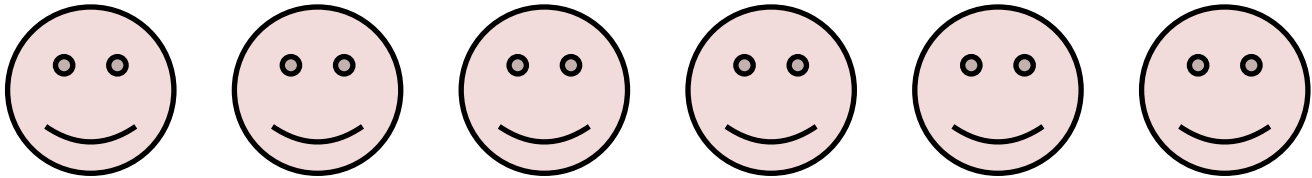

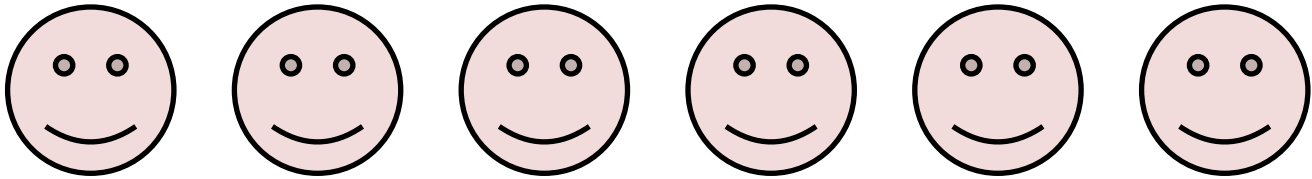
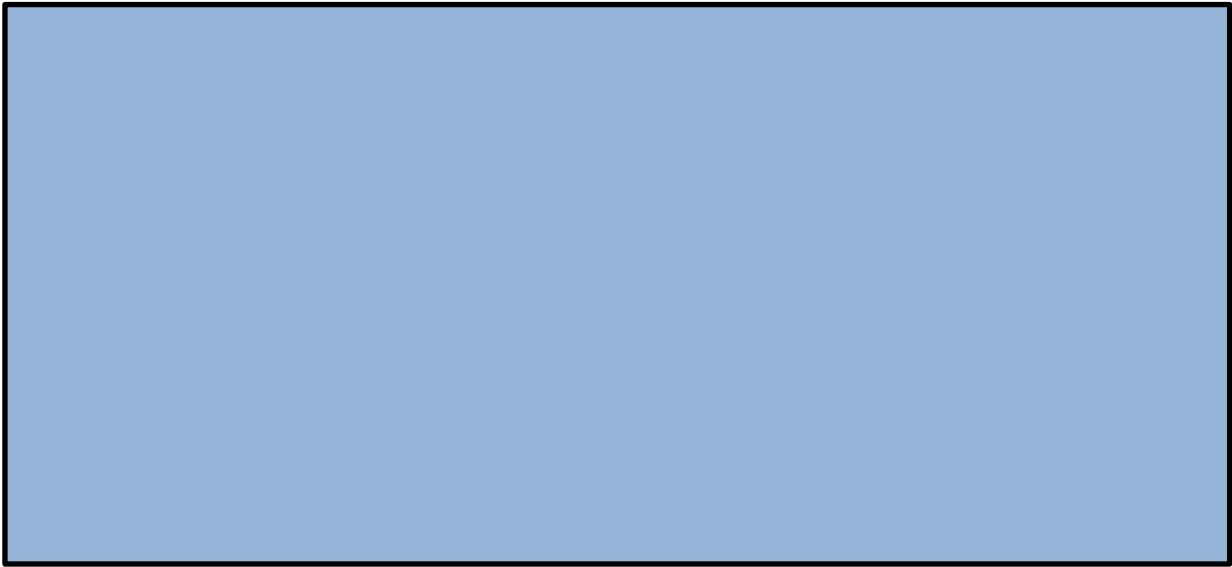
1969

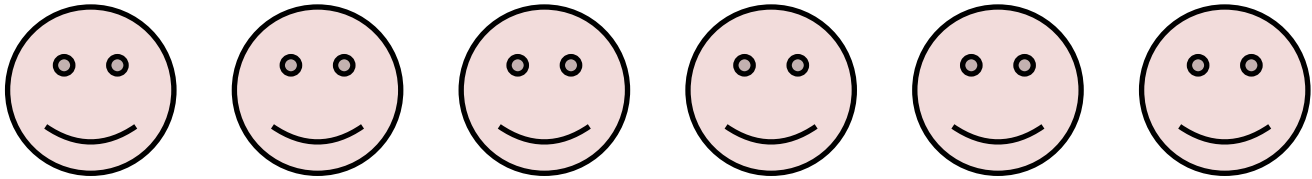
„Modrozelené“ experimenty

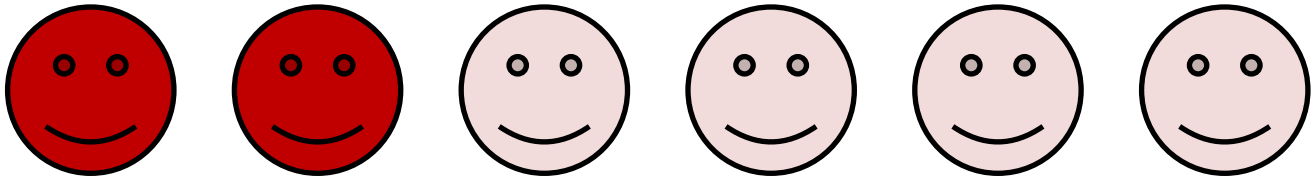

Serge Moscovici

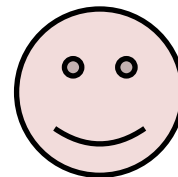
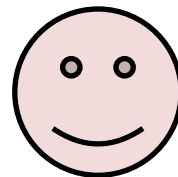
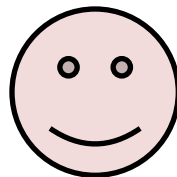
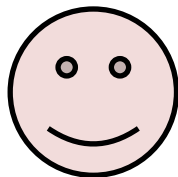

zelená

zelená

Výsledky

pokud „nekonformní“ dvojice označovala barvu za **modrou**, za zelenou ji neoznačil téměř nikdo z dalších účastníků (0,25 % odpovědí)

pokud ji však konzistentně označovala za **zelenou**, strhli s sebou **8,42 %** odpovědí (alespoň jednou barvu za zelenou označilo 32 % účastníků)

Interpretace

teorie konverze

Interpretace

teorie konverze

sociální vliv může vycházet jak od většiny, tak od **menšiny**

Interpretace

teorie konverze

sociální vliv může vycházet jak od většiny, tak od **menšiny**

zatímco sociální vliv většiny můžeme vysvětlit jako vliv normativní či „naivní“ formu vlivu informačního, na vliv menšiny **tato vysvětlení uplatnit nelze**

Interpretace

teorie konverze

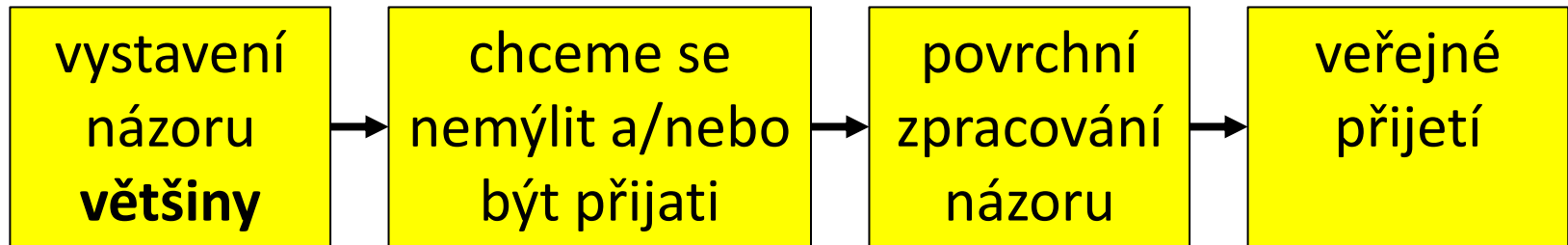
sociální vliv může vycházet jak od většiny, tak od **menšiny**

zatímco sociální vliv většiny můžeme vysvětlit jako vliv normativní či „naivní“ formu vlivu informačního, na vliv menšiny **tato vysvětlení uplatnit nelze**

vliv většiny a menšiny proto probíhá **odlišnými procesy**

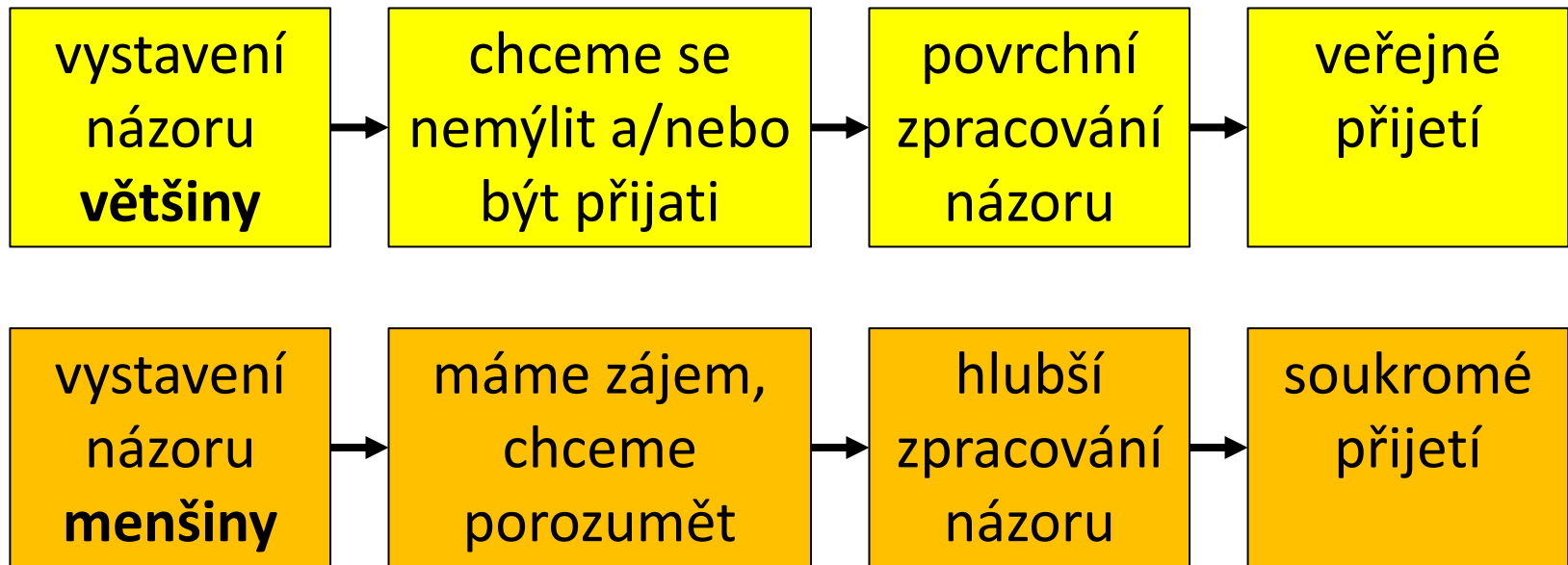
Interpretace

teorie konverze

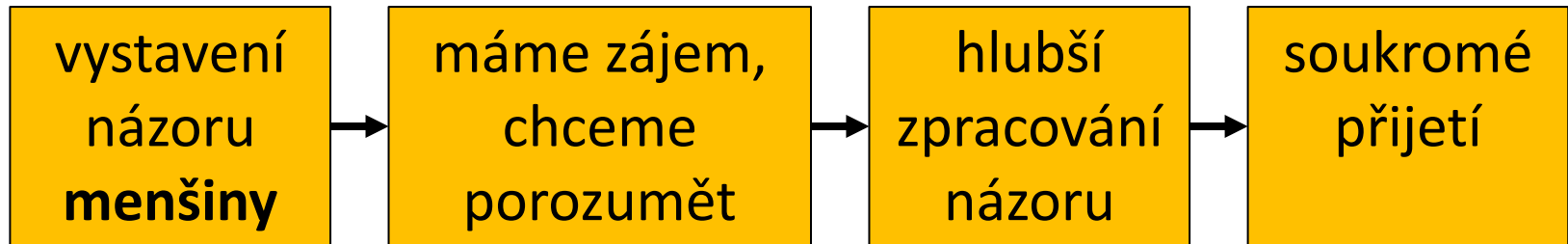
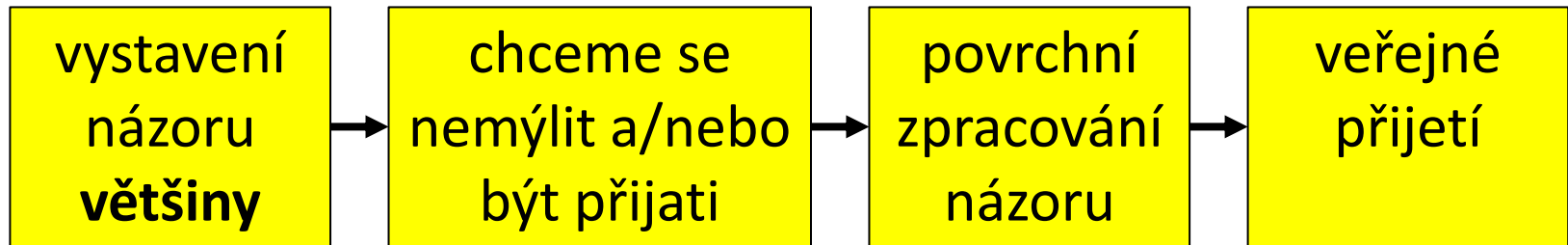
Interpretace

teorie konverze

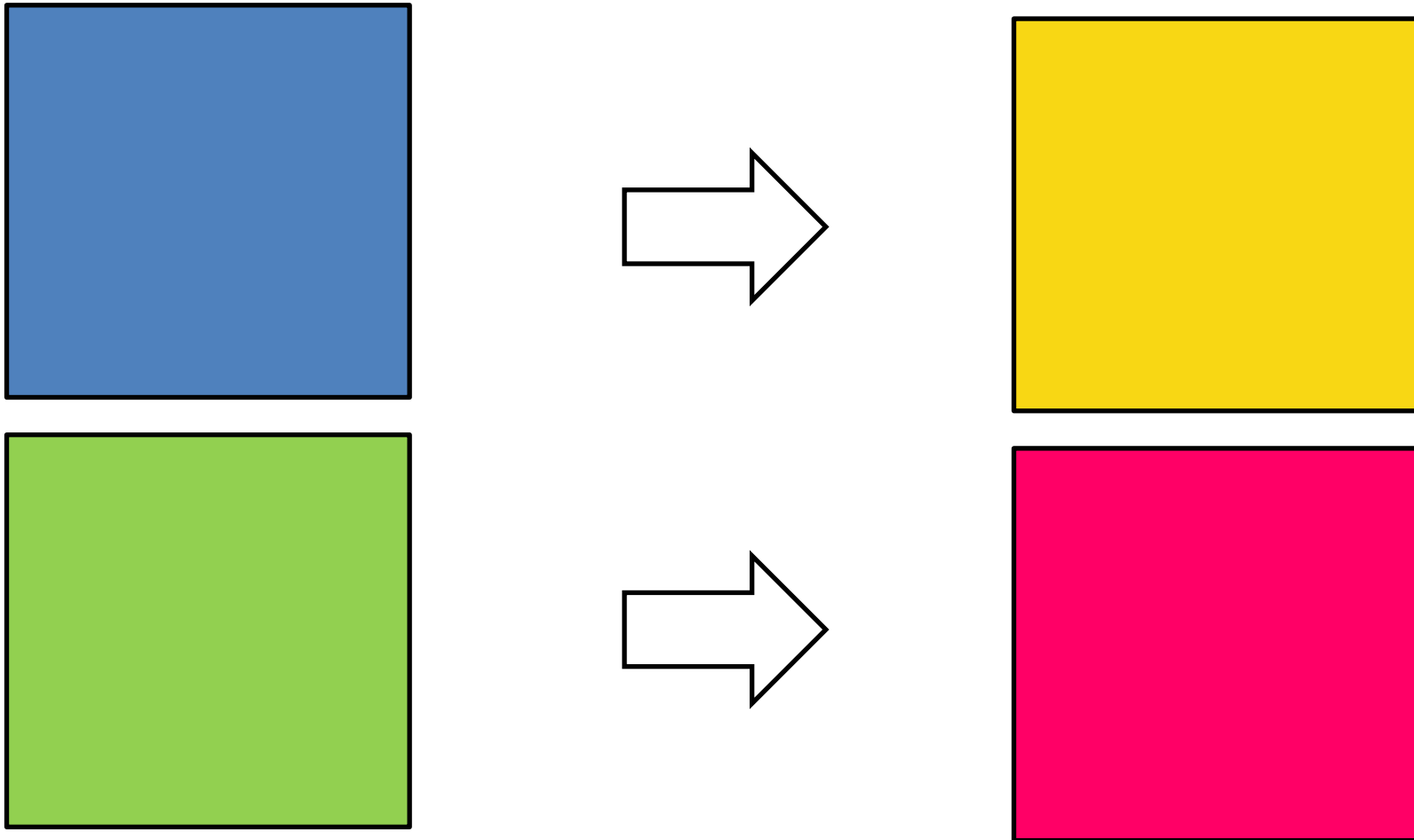
Interpretace

teorie konverze

sociální vliv menšiny může proběhnout na latentní, neuvědomované rovině

variance s **paobrazy** (1980) – potvrzuje předpoklad, že k vlivu menšiny dochází na **latentní rovině**

(vliv se neprojevil při hodnocení barvy jako takové, ale až při hodnocení následných paobrazů)

Variace

- **menšina není stoprocentně konzistentní** (v některých případech označuje barvu za modrou) → její schopnost ovlivnit většinu rapidně klesá

Interpretace

teorie konverze

menšina musí být ve svém názoru konzistentní a sebejistá

základem úspěchu je podnítit u většiny procesy hlubšího zpracování (podnítit většinu zvažovat různá pro a proti, vtáhnout většinu do debaty)

Alternativní teorie

teorie konverze (*conversion theory*)

(Serge Moscovici)

vliv menšiny a většiny je výrazem **odlišných** procesů

teorie sociálního dopadu/vlivu (*social impact theory*)

(Bibb Latané)

vliv menšiny a většiny je důsledkem **téhož** procesu

sociální vliv skupiny zesiluje její:

- 1) důležitost pro člověka (*strength*)
- 2) fyzická a časová blízkost (*immediacy*)
- 3) početní velikost (*number*)

Shrnutí

konformita

informační sociální vliv

normativní sociální vliv

osobní přijetí

veřejné vyhovění

poslušnost

teorie konverze (vliv menšiny)